

Vrienden MAGAZINE

Gemeenschap

Interview met Fred Ahsmann

"Dat draag ik nog steeds met me mee: solidair zijn met idealisten."

Inhoudsopgave

Vriendenmagazine nummer 2 juni 2026 **Gemeenschap**

Redactioneel	3
Voorwoord van de voorzitter	4
De Vrienden-agenda	5
Themaduiding	6
Interview met ISVW-personeel	7 - 8
Verslag Onthulling audiotour voor de jonge denker	9
Verslag Filosofisch Café 22 maart	10
Verslag Filosofisch Café 19 april	11
Interview Op weg naar een onzekere toekomst	12 - 13
Filosofisch essay Democratie is strijden voor de democratie	14 - 15
Tekst in Beeld	16
Mijmeren met Muis	17
Ezelsoren	18
Kruithof & de Vos	19
Kijken om een hoekje	20 - 21
De Wending	22 - 23
Jong-leren met gedachten	24
De Vriendenleesclub	25
Ethiek en plein public	26
Van A tot Z	27
Interview met Fred Ahsmann	28 - 30
Rosemarijn kijkt	31
Filosofie aan de Keukentafel	32 - 33
Vanuit al-Andalus	34
Voorstelbericht Estell Koninkx	35
Uitnodiging Lustrumfeest	35
Oproep SAC	36
Verslag podcast Rede en Rumor	36
Verslag uitreiking Socratesbeker 2026	36
Gedichten & Gedachten	37
Colofon	38 - 39
Vacature bestuur	38
Een Vriend voorstellen	40

Redactioneel

Gemeenschap

Geschreven door: Samira van de Meulengraaf
Foto: Rosemarijn Krol

Het is de zondag voor Koningsdag. Het weer is heerlijk lentig wanneer Rosemarijn en ik door het stedelijke landschap van Utrecht dwalen. Op haar rug draagt Rosemarijn een joekel van een tas, waarin haar camera verborgen zit. We zijn op zoek naar het perfecte plaatje dat het thema *gemeenschap* weet te vangen.

Opvallend veel foto's die we maken portretteren mensen die op een rijtje zitten op bankjes, langs het water, op muurtjes of terrasstoelen. Het is een opvallend patroon dat we waarnemen door de lenzen van onze camera's heen. Is Nederland zo'n 'rijtjesgemeenschap', vraag ik mij stilletjes af?

Is dat die typische Hollandse gezelligheid? Samen op een rijtje langs het kanaal zitten, turend naar de voorbijvarende boten, onze blikken vooruit gericht, zodat het niet vreemd is als we onze gesprekspartners niet aankijken, terwijl we ondertussen toch in alle rust voor ons uit kunnen staren; een vorm van nuchtere autonomie.

Wellicht past het ook bij die stugge Nederlandse mentaliteit. Zoals we onverstoorbaar in lange rijen in de regen blijven staan voor *Joris en de Draak* in de Efteling; eindelijk mopperend op dat zeikweer, maar toch blijven staan voor die 'gezelligheid'.

Of is Nederland eigenlijk meer een geforceerde kringgemeenschap? Zo'n oer-Nederlandse verjaardag, met een

stukje Limburgse vlaai op schoot en koffie in de hand, terwijl iedereen in een kring zit opgesteld bij oma thuis. Hoe gezellig!

'Gezellig' blijkt misschien wel hét woord dat de Nederlandse gemeenschap samenvat: gezellig op een rijtje, gezellig in een kringetje; als het maar gezellig is!

Met Rosemarijn was het in ieder geval gezellig en hopelijk vinden jullie de cover mooi geworden.

In deze editie lees je maar liefst drie interviews: met IS-VW-restaurantmanager Mitchel Dijkstra, met Talitha, die vertelt hoe zij hoop houdt in een onzekere toekomst, en met Fred Ahsmann, met wie we terugblikken op zijn voorzitterschap bij de Vrienden.

We lezen hoe Egbert Roosma zich filosofisch afvraagt of fysiek politiek geweld gerechtvaardigd kan zijn om te strijden voor de democratie, omwille van de democratie. En samen met Anja Hoogenboom bekijken we het kleine binnen het grootse; welke rol heeft bescheidenheid binnen een gemeenschap?

Met grote vreugde verwelkomen we daarnaast Janneke van Wijk als nieuw redactielid en Estell Koninkx als nieuw bestuurslid van de Vrienden. Tjonge, wat een gezelligheid!

Liefs,
Samira
Eindredacteur van het Vriendenmagazine

Voorwoord van de voorzitter

Gemeenschap

Geschreven door:
Fred Ahsmann

Jonge Vrienden

Terugkijkend op de afgelopen periode vallen er mooie dingen op. Neem het prachtige, vernieuwde Vriendenmagazine, dat onder de enthousiaste eindredactie van de zojuist (cum laude!) afgestudeerde filosoof Samira van de Meulengraaf tot stand is gekomen. In de redactie zelf zitten inmiddels meerdere jonge mensen. Wat mij echt verheugt, is dat steeds meer jongeren een actieve rol binnen onze vereniging oppakken. Waar Maarten van Doorn in het bestuur voorheen de 'eenzame benjamin' was, dragen we op de komende ledenvergadering Estell Koninkx voor als nieuw bestuurslid, waardoor de gemiddelde leeftijd wederom flink daalt.

Waar we al 110 jaar worstelen met de vraag hoe we de Vrienden aantrekkelijk maken voor de jeugd, ontkiemen er nu ineens spontaan zaadjes. Het mooie is dat dit géén resultaat is van actief wervingsbeleid. Na eerdere hopeloos mislukte initiatieven zijn we er maar van uitgegaan dat elke jongere vanzelf oud wordt en gaandeweg de ISVW en de Vrienden wel een keer zal ontdekken.

Wél hebben we de afgelopen jaren veel projecten gesubsidieerd die specifiek op de jeugd zijn gericht. Denk aan de Kitty van der Vliet-essaywedstrijd en de verschillende projecten rond het thema 'filosofieren met kinderen' om er maar een paar te noemen: de Ludoqprijs voor het beste filosofische kinderboek, studiebeurzen voor docenten in het basisonderwijs, de Filosofie Olympiade en een lesboek filosofie voor het basisonderwijs. En niet te vergeten: tijdens het zeer goed bezochte filosofisch café in maart werd het op kinderen gerichte kaartspel *Tokiko* gepresenteerd. Bij het eveneens zeer goed bezochte café in april kon bovendien een zestal filosofiestudenten, onder leiding van Daan Roovers, een eerste publieke presentatie geven. In dit Vriendenmagazine kun je meer over deze cafés lezen.

Subsidieadviescommissie

Deze commissie – vanwege de lengte meestal afgekort tot de SAC – is voor onze leden wellicht wat onzichtbaar; zij doet haar werk achter de schermen van de vereniging. Sinds de lancering van ons subsidieprogramma in 2021 heeft de SAC een cruciale rol gespeeld bij de beoordeling van de vele aanvragen. Vanaf het allereerste begin hebben Eite Veening en Lideke Willenborg zich hiervoor ingezet en een zeer

waardevolle bijdrage geleverd. Omdat zij beiden hebben aangegeven plaats te willen maken voor opvolgers, zoeken we nu versterking.

Ben jij degene die tweemaal per jaar de aanvragen voor financiële ondersteuning inhoudelijk wil beoordelen en het bestuur hierover wil adviseren? Meld je dan aan voor een plek in de SAC via secretaris@vriendenisvw.nl.

Lustrum

De lustrumcommissie is volop in touw voor het naderende feestweekend. Het belooft een fantastisch samenzijn te worden, waarin we uitgebreid reflecteren op het thema 'Vriendschap'. Niet als een comfortabel concept dat de eigen kring omsluit en anderen uitsluit, maar juist als de noodzaak om verbinding te zoeken met andersdenkenden buiten de bubbel waarin we – eerlijk is eerlijk – toch een beetje bivakkeren. Heel veel Vrienden hebben hun plek al gereserveerd. Wil je er ook bij zijn? Wacht dan niet te lang, want vol is vol!

Deze lustrumviering is tevens het moment waarop ik de 110 jaar oude voorzittershamer overdraag aan mijn opvolger, wiens benoeming op de komende ledenvergadering zal plaatsvinden.

En dan... loslaten

Ja, dat is het woord dat bij mij opkomt als ik denk aan mijn naderende afscheid. Dit is het laatste Vriendenmagazine waarin ik het voorwoord als voorzitter mag schrijven. De afgelopen zes en half jaar ben ik behoorlijk vergroeid geraakt met de gemeenschap van de Vrienden, met de organisatie van de vereniging en uiteraard met de ISVW. Gewild en ongewild heb ik in de loop der jaren heel wat touwtjes stevig in handen genomen om ervoor te zorgen dat het Vriendenschap op koers bleef. En al die touwtjes moet ik nu gaan loslaten. Dat gaat zeker niet zonder een gevoel van weemoed.

Het is een grote eer geweest om de Vrienden al die tijd te mogen vertegenwoordigen. Er is in die periode veel gebeurd en de onderlinge samenhang is enorm gegroeid. Dat is uiteraard niet uitsluitend mijn verdienste geweest. Dit hebben we samen gedaan met de vele enthousiaste en gemotiveerde Vrienden in het bestuur, de commissies, de redactie en de medewerkers van de ISVW. Ik dank iedereen die hier een bijdrage aan heeft geleverd. Vanaf september ben ik weer een 'gewone' Vriend. En zo moet het zijn.

110 jaar

ISVW
VRIENDEN

De Vrienden-agenda

Vrienden Activiteiten en Cafés 2026

Kijk voor het complete programma op onze website

Zo **21 JUN**

12.30 - 14.00 uur

Algemene ledenvergadering

14.00 - 16.00 uur

Filosofisch café met Margot Brouwer over haar boek Sterrenstof zijn wij.

Za **5 SEP**

11.00 - 24.00 uur

Vrienden Lustrumweekend over Vriendschap

Met Abdelkader Benali, Maarten van Buuren, Marjan Slob, Erno Eskens, Rico Sneller, Jurriën Hamer, Bas Haring, Pim Haselager, Bigband High Five, Joep Dohmen en Kristof van Rossem.

Zo **6 SEP**

08.00 - 13.30 uur

Filosofisch café

Zo **18 OKT**

14.00 - 16.00 uur

(thema binnenkort bekend, check de website voor meer info)

Za **31 OKT**

uiterste datum voor het indienen van subsidieaanvragen voor uitzonderlijke initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie.

Zo **22 NOV**

14.00 - 16.00 uur

Filosofisch café met Hein van Dongen over Otto Duintjer

Di **1 DEC**

Besluit subsidieaanvragen najaar 2026.

Het programma van de filosofische cafés wordt samengesteld door de cafécommissie. Deze bestaat momenteel uit: Dick Keijzer, Margreet de Zeeuw, Luc Meuwese, Eric de Graaf, Fred Ahsmann, Ellen Hofstra, Rity van der Avoort en Els Bijsterbosch. Deze commissie streeft naar variëteit en afwisseling in de onderwerpen en beoogt de relatie tussen belangstellenden in publieksfilosofie te verdiepen en te versterken. Wie graag wil meedenken over vorm en inhoud van de cafés, kan contact opnemen met Els Bijsterbosch: ebijsterbosch@vrienden-isvw.nl.

 Cafés met een groen blaadje bevatten een presentatie van een project dat door de Vrienden is gesubsidieerd.

Een gemeenschappelijke samenleving omvat vele gemeenschappen

Geschreven door: Egbert Roosma

Zonder gemeenschap houdt niemand het lang vol, want een gemeenschap kan het individu beschermen en de mogelijkheid bieden zich te ontplooiën. Een gemeenschap bestaat uit een groep mensen die samenleeft, samenwerkt of gedeelde kenmerken en/of belangen heeft, vaak binnen een specifieke regio. Het gaat hierbij om gedeelde begrippen zoals belang, plek, basis, doel, zorg, ideaal of hobby. In elke samenleving bestaat een veelvoud aan vormen en mengingen daarvan.

Er ontstaan voortdurend diverse verbindingen tussen mensen in allerlei soorten en maten, zowel in kort- als langdurige vormen en relaties. Daarbij voelen de ander en ikzelf zich op de een of andere manier met elkaar verbonden. Zo ontstaat het idee van 'het wij'.

Als gemeenschappen echter te homogeen zijn en een bubbel worden, kan de drang om erbij te horen de individualiteit onderdrukken. Ook kan er weerstand ontstaan tegen de vreemdeling die als niet passend wordt gezien. Hierdoor kunnen in een maatschappij groepen mensen als eerste- dan wel tweederangsburgers worden beschouwd. In de geschiedenis van de mensheid heeft tegenover het 'wij' vrijwel altijd een 'zij' gestaan.

Gemeenschappen kunnen dus goed zijn voor mensen, maar ook een slechte invloed hebben, omdat 'het wij' – al dan niet bedoeld – 'ons ik' kan verstikken. De tweedeling tussen wij en zij gaf en geeft veelvuldig aanleiding tot vijandschap en uitsluiting. Dat zien we helaas ook nu weer wereldwijd op grote schaal gebeuren. De vraag is dan of hierin een wending ten goede kan ontstaan, en of die langdurig kan zijn. Hoe vind je de balans tussen eigenheid en verbinding?

Volgens Roanne van Baren geldt voor een betere toekomstige samenleving als uitgangspunt: "Wij is het nieuwe ik: de gemeenschap heeft de toekomst." Lang gingen

we volgens haar ervan uit dat de mens van nature vooral uit eigenbelang handelt. Daar hebben we onze systemen en instituties omheen gebouwd. Maar nu onze wereld begint te haperen, wankelt ook die overtuiging. Misschien zijn we wel veel socialere wezens dan we denken. Misschien willen we niets liever dan verbonden zijn met elkaar en deel uitmaken van een groter geheel.

Dus is het tijd voor een nieuw verhaal: de gemeenschap heeft de toekomst, en niet – zoals nu in de meeste westerse maatschappijen – de individuele belangen. Daarbij geldt nog steeds dat het hele netwerk van politieke en economische krachten gericht is op het bestendigen en versterken van het narratief van het individualisme.

Misschien groeit echter het besef dat we gelukkiger worden van een doorleefde vorm van een elkaar dienend gemeenschapsleven. Daarbij zien we in dat een welbegrepen eigenbelang samenvalt met het algemene belang. Een inzicht dat al door de filosoof Benedictus de Spinoza (1632–1677) werd verkondigd. Want hoewel de mens volgens hem vooral gericht is op zijn eigen voortbestaan (*conatus*) en ontplooiing, begrijpt hij ook dat dit binnen een samenleving alleen mogelijk is als hij oog heeft voor de belangen van de ander en die ondersteunt waar dat kan.

Tijdens de Maand van de Filosofie 2026 werd hier veel aandacht aan besteed, want het thema was: 'Ken onszelf'. Met daarbij de vraag: wat ben jij zonder wij? En ook de vraag of er een wij mogelijk is dat alle menselijke en niet-menselijke wezens insluit. Van ego naar eco! Misschien ontstaat er dan na verloop van tijd uit de huidige economische samenleving een evenwichtige ecologische samenleving: een planetaire, met alles en allen verbonden en doorleefde gemeenschap.

Rubriek Interview met ISVW-personeel

Mitchel Dijkstra

Restaurantmanager

Geschreven door: Rity van der Avoort
Foto: Erwin van Aalst

In het Vriendenmagazine besteden we in deze rubriek aandacht aan de mensen die bij de ISVW werken. Iedereen die een cursus volgt, kent de docent die voor de klas staat, maar wie weet wie er op kantoor zit? Wie kent de naam van de serveerster, de receptionist, of weet wie die dag de kamer heeft schoongemaakt? En wie zijn eigenlijk de ober of de chefkok? Met deze rubriek willen we al die mensen in het zonnetje zetten die er samen voor zorgen dat een cursus zo aangenaam mogelijk verloopt. Deze keer maken we kennis met de manager van het restaurant **Mitchel Dijkstra**.

Mitchel (1997) woont sinds negen maanden samen met zijn vriendin Lisa, hun zoontje en twee honden in Wageningen. Beide honden waren eigenlijk afgeschreven: ze waren onhandelbaar en één van hen stond zelfs op de nominatie om een spuitje te krijgen. De ene hond is een dobermann en heet Chico, de andere is een cane corso met de naam Tyson, vernoemd naar de bekende bokser Mike Tyson. Inmiddels gaat het met allebei prima.

Mitchel is sinds zes maanden de trotse vader van zoon Elijah Ace, die weliswaar niet gepland was, maar des te meer gewenst bleek. Eerder woonde Mitchel op de Groenmarkt in het centrum van Amersfoort. Om meer ruimte te hebben en in een groenere omgeving te wonen voor de honden en de kleine Elijah, zijn ze verhuisd naar Wageningen.

Intelligentie kun je overal voor inzetten

"Ik ken Chantal eigenlijk al heel lang. Je gelooft het niet.. van de Albert Heijn op het Euterpeplein. Later kwam ik haar weer tegen in de stad en zei ze dat ik, als ik daaraan toe was, naar de ISVW kon komen om daar te werken. Op dat moment werkte ik bij Teun van Essen, die vijf horecazaken heeft in Amersfoort. Eén daarvan is Miles, een muziekcafé op de Hof. Daarnaast heeft hij nog ande-

re zaken, zoals een wijnbar, Shots, Brel en een nachtclub. Eigenlijk ben ik niet in de horeca begonnen, maar in de retail, bij Albert Heijn.

Ik was vijftien jaar en had twee klassen van de havo overgeslagen. Ze noemden me hoogbe-

gaafd, hoewel ik daar verder niet zoveel waarde aan hecht, hoor! School was niets voor mij; ik had er niet veel mee. Je hoeft ook niet altijd het hoogst haalbare te doen, toch? Je kunt je intelligentie voor veel meer dingen inzetten.

„Ik was 15 jaar en had een tweetal klassen HAVO overgeslagen. Ze noemden me hoogbegaafd, hoewel ik daar verder niet zoveel waarde aan hecht, hoor!

In die tijd voetbalde ik trouwens ook op hoog niveau in het betaalde voetbal. Mijn laatste club was Heracles. Toen ik bij Utrecht voetbalde, scheurde ik mijn kruisband: einde topvoetbal. Ik haalde mijn trainersdiploma en trainde jonge meiden tot twaalf jaar. Dat vond ik heel erg leuk! Mijn voetballoopbaan eindigde rond mijn twintigste. Tegelijkertijd ging ik werken bij Albert Heijn en werd ik vanaf mijn eenentwintigste supermarktmanager, met een verantwoordelijkheid van één miljoen per maand. Ik had dagen waarop ik om 7.30 uur van huis ging en pas om 23.00 uur weer terugkwam. Dat kon natuurlijk niet goed blijven gaan, dat begrijp je!”

Centrale verdediger in het voetbalteam

“Je voelt het natuurlijk al aankomen: ik kreeg in die periode een flinke burn-out. Tijdens een autorit wist ik gewoon niet meer waar ik was. Toen ik weer een beetje boven Jan was, ben ik zes maanden gaan reizen door Zuidoost-Azië. Mensen daar leven anders dan wij hier in het Westen. Ze hebben niet veel, soms niet eens wifi of elektriciteit, maar als het over geluk gaat, hebben ze juist veel meer dan wij. Die periode heeft me best aan het denken gezet.

Ik denk namelijk altijd; mijn hoofd staat altijd aan. Bovendien heb ik een hekel aan ‘standaarddenken’, denken in regels of denken zoals de meerderheid doet. Wat dat betreft heeft de komst van mijn zoon me heel veel gebracht, vooral een zekere rust in mijn leven. Midden twintig voelde ik een soort dertigersstress, met vragen als: wat heb ik eigenlijk bereikt en waar moet het heen met mijn leven? Mijn

zoontje heeft ervoor gezorgd dat ik een ander, meer tevreden leven ben gaan leiden. Vroeger zocht ik aandacht van mensen, dronk ik veel en ging ik uit. Nu is dat helemaal weg en moet ik er niet meer aan denken om dat allemaal te doen. Ik vind het heerlijk om met Lisa en die kleine op de bank te zitten. Zij gaat komende zomer waarschijnlijk in het onderwijs werken in Wageningen en geniet nu van haar moederschap. Dat zouden meer vrouwen misschien moeten doen!

Bij de ISVW heb ik Arnold opgevolgd als restaurantmanager. De gasten zijn hier toch anders dan in andere horecazaken. Het valt me op dat sommigen echt voor de cursus komen; de rest, zoals eten en drinken, is bijzaak. Anderen zijn juist heel persoonlijk, superlief en weten alles van me. Ze vragen er ook naar, vooral de vaste gasten. Na de cursus komen ze 's avonds vaak nog even vermoeid aan de bar zitten. Gek genoeg gaan ze dan gewoon nog even door met praten over filosofie.

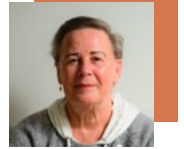
Als ik een filosofie cursus zou volgen bij de ISVW, zou het vooral oosterse filosofie zijn. Hoewel mijn belangstelling op filosofisch gebied heel breed is, heeft mijn reis door Azië ervoor gezorgd dat ik nieuwsgierig ben geworden naar de oosterse manier van denken. Dat is toch heel anders dan ons westerse denken. Wij zeuren al als ons wifesignaal het wat minder doet. Dan denk ik: ga nou eens écht leven! Het lijkt soms alsof je gemakkelijker kunt leven naarmate je minder hebt. Dat heb ik geleerd van die reis en van de contacten met mensen daar.

„Mijn positie als voetballer was centrale verdediger in het veld en dat zegt misschien ook wel wat over mijn persoonlijkheid. Ik hou ervan om vooruit en om me heen te kunnen kijken.

Mijn positie als voetballer was centrale verdediger en dat zegt misschien ook wel iets over mijn persoonlijkheid. Ik hou ervan om vooruit en om me heen te kunnen kijken, in het midden te staan, dingen te overzien en het proces te bepalen. Dat vraagt om snel beslissingen te nemen en zekerheid uit te stralen. Maar af en toe ben ik ook best onzeker. Dat zien mensen niet altijd aan me.

Wat mijn collega's niet weten, is dat mijn grote zus is overleden. Ze heette Malissa. Daarnaast heb ik nog een andere zus, Celine, die momenteel in België woont. Omdat mijn ouders twee kinderen wilden, heb ik eigenlijk mijn leven te danken aan de zus die overleed. Toen zij overleed, wilden mijn ouders toch nog een 'tweede' kind. Dat werd ik. Dankzij haar ben ik er.”

Verlag Filosofer eens met (klein)kinderen!

Geschreven door: Rity van der Avoort
Foto: Erwin van Aalst

Op initiatief van Samira van de Meulengraaf is aan het bestaande Filosofepad van de ISVW een kindvriendelijke audiotour toegevoegd. Kinderen en hun ouders kunnen tijdens een wandeling over het landgoed luisteren naar verschillende filosofen en krijgen vragen te horen waarover ze met elkaar in gesprek kunnen gaan. Dit project werd mogelijk gemaakt dankzij een subsidie van de Vrienden van de ISVW .

Fiene Reverda, de zevende kinderburgemeester van Leusden, Achterveld en Stoutenburg, opende tijdens het Jubileumweekend van de ISVW, in aanwezigheid van wethouder cultuur Frank de Wit, deze nieuwe audiotour.

Onder grote belangstelling sprak zij haar waardering uit voor het wandelpad en benadrukte ze hoe belangrijk het is om met kinderen te praten over filosofische vragen als wat eerlijkheid is en wat een goed leven is. Na haar toespraak knipte zij het lint door.

De nieuwe audiotour is [hier](#) te beluisteren.

Verlag Filosofisch Café maart 2026 Over Japanse waarden

Geschreven door: Rity van der Avoort
Foto: Erwin van Aalst

Op deze zonnige voorjaarsdag was de Van Eedenzaal van de ISVW gevuld met zo'n honderdtwintig cafébezoekers. Het was een volle dag met verschillende programmaonderdelen. De ochtend begon met de film *Perfect Days* van Wim Wenders. De film brengt het leven in beeld van hoofdpersoon Hirayama en zijn werk als schoonmaker van toiletten. "We kijken naar bladeren en het spel van licht," zei Michel Dijkstra later die middag zachtmoedig over de film tijdens zijn lezing.

De lezing van Michel Dijkstra ging over Japanse waarden die we konden herkennen in de film en in het kaartspel *Tokiko*. Hij begon met een waarschuwing om niet al te gemakkelijk westerse begrippen toe te passen op het Japanse denken. Het woord 'filosofie' is bijvoorbeeld te vergelijken met het Japanse 'tetsugaku' dat zoveel betekent als 'wijsheid leren'. Ook 'de Weg', 'dō' in het Japans is een duiding van 'een pad om te denken'.

Michel vervolgde zijn lezing met het benoemen van kernwaarden uit drie stromingen binnen het Japanse denken: shintō, neoconfucianisme en boeddhisme. Zowel de film *Perfect Days* als het kaartspel *Tokiko* gaven de cafébezoekers hiervan verschillende voorbeelden. Zo sluiten eigenschappen als de bescheidenheid en zwijgzaamheid van de hoofdpersoon in de film aan bij de kernwaarden van het neoconfucianisme. Het accepteren van het leven, met zowel lijden als geluk, is een kernwaarde van het boeddhisme, net als het leven in het heden. In *Tokiko* gaat een van de kaarten over 'kintsugi': het repareren van gebroken porselein met goud, waardoor het resultaat mooier wordt dan het oorspronkelijk was. Genoeg voorbeelden dus om met elkaar in gesprek te gaan.

De presentatie van het kaartspel *Tokiko*, de naam van de

hoofdpersoon die in allerlei situaties terechtkomt, vond later die middag plaats in de vorm van een interview tussen Margreet de Zeeuw en de vier makers van het spel. Het spel bevat tien thema's, die elk drie situaties beschrijven met een keuzevraag als aanleiding voor een filosofisch gesprek met kinderen vanaf acht jaar. Centraal staat steeds de vraag: wat zou jij doen in dit geval? Het gaat daarbij om thema's als: voorrang geven aan de groep, respect voor ouderen, omgaan met tegenslag, het beheersen van verlangens, niet alles zeggen wat je denkt, en nog veel meer.

De makers van het spel zijn:

- Peter Jansen teksten en organisator
- Marianne Scheeper teksten en pilot
- Dick Keijzer teksten en pilot
- Anna Dekker illustraties en vormgeving

Tot slot overhandigde Samira van de Meulengraaf namens ISVW-uitgever Florian Jacobs het eerste exemplaar van *Tokiko* aan Fred Ahsmann, voorzitter van de Vrienden van de ISVW, die het project financieel ondersteunden.

Verlag Filosofisch Café april 2026

Op deze eieren hebben zes jonge denkers lang gebroed

Geschreven door: Christianne Verheugd
Foto: Erwin van Aalst

Daan Roovers heeft zes studenten publieksfilosofie meegenomen. Zelf heeft ze in de jaren '90 het ontstaan van publieksfilosofie, dat beoogt filosofische interventies te doen in het publieke debat, actief meegemaakt. Roovers is sinds 2015 terug bij de universiteit om het vak publieksfilosofie verder te ontwikkelen. De voordrachten van haar studenten zijn AI-proof, zegt ze er nog even expliciet bij.

Coen ten Ham bijt het spits af. Gaat hij ons vertellen hoe het zit? Omdat hij weet hoe Jean-Paul Sartre, Plato en al die anderen het zagen? Nee, hij wil ons geen doorgebakken omelet voorschotelen, zo zegt hij. Want iemand die veel weet over koken is toch niet direct een goede kok? Hij wil niet voor ons nadenken, maar spoort ons aan om de kriebelende vragen blijvend toe te laten, zodat we zelf blijven nadenken. Het liefst samen, en met daarbij in het achterhoofd dat jouw gedachten niet juister of belangrijker zijn dan die van een ander.

Jassua Janmaat waarschuwt dat we van hem geen doorgebakken omelet krijgen, maar scrambled eggs. Hij stelt een heel fundamentele vraag aan de orde: waarom zijn maatschappelijke verplichtingen gerechtvaardigd? Die vraag werpt zich op nu meer dan tienduizenden mensen zich als autonomen of soevereinen onttrekken aan belasting en regelgeving. Aan de hand van John Rawls (1921-2002) en Robert Nozick (1938-2002) neemt hij ons mee in tegenovergestelde richtingen: is de staat er als verzorgingsstaat en zijn maatschappelijke verplichtingen daarom gerechtvaardigd, of heeft de staat juist de taak om het zelfbeschikkingsrecht te beschermen en mensen daarin vrij te laten?

Philippe van Mastrigt vertelt ons vervolgens over de paradox van de efficiëntie: het streven naar maximale output met minimale input. Maar in dit streven zit een denk-

fout, want leidt die maximale output altijd tot een ideaal resultaat? En als we menen 'vet' weg te snijden, snijden we dan eigenlijk niet in het immuunsysteem? De wiskundige John Little ontwikkelde al een wet die zegt dat speling de ineenstorting van een systeem voorkomt. Efficiëntie is kortom niet altijd goed voor de veerkracht van systemen. Misschien is het dus goed om wat extra eieren in huis te hebben voor het geval dat de omelet mislukt.

Berdien Meijer nodigt ons uit om niet aan een gele tulp te denken. Haar vraag luidt of we ook te veel kunnen denken. Denken maakt ons vrij, denken we vaak, maar in veel gevallen is dat niet zo. Is onbewust gelijk aan onvrij? Juist als je in het moment kunt zijn, voel je je vaak vrij. Dat denken ook een gevangenis kan zijn, ervaren mensen met angsten of met OCD. Zij worden geplaagd door dwanggedachten: "Heb ik het gas onder mijn omeletje wel uitgezet?" Het advies van Berdien: "Denk met mate."

Huib van Rijt is op zijn beurt bang dat hij niet in de realiteit leeft, maar in fantasie. Het bewustzijn wordt immers gevormd door taal, maar zegt taal eigenlijk wel iets over de realiteit om ons heen? Is de realiteit niet gewoon chaos waar we met woorden iets van proberen te maken? Maar bakken we dan een omelet, of toch meer een soufflé met vooral lucht erin?

Gaat AI straks bepalen hoe jij je eitje het liefst eet?

Het slotwoord is aan Seim Mol. Hij kijkt met de bril van René Girard (1923-2015) naar het succes van AI. Omdat we nu fond richtingloos zijn, zoeken we naar een model waartoe we ons aangetrokken voelen, waardoor we gaan verlangen naar iets. Dit is ook hoe we leren: we imiteren onze ouders en later onze vrienden. Voorheen koos je zelf je model, maar nu gaat AI suggesties voor je doen. De belofte van AI is dat het voorspelt wat jij wilt, maar in werkelijkheid zal AI vormgeven wat jij wilt. Gaat AI straks bepalen hoe jij je eitje het liefst eet?

Is er nog hoop in deze wereld?

Op weg naar een onzekere toekomst

Een filosofisch café van de Vrienden van de ISVW wordt meestal afgesloten met een vragenronde. Zo ook op 18 januari 2026, na de lezing van Roel Meijvis over zijn essay *Waar verzet begint* (2025). Er stond iemand op die voor de eerste keer bij een Vriendencafé aanwezig was. Dat was Jan Willem. Hij vroeg aan Roel Meijvis: "Kan Camus ons ook iets van hoop geven voor deze tijd? Ik heb mijn kinderen gevraagd of er voor hen nog hoop is in de wereld. Dat raakte hen nogal. Want het is een heel verwarrende tijd. Voor mezelf, maar ook voor mijn kinderen. Ik maak me zorgen om de jongere generatie."

En zo kwam ik een tijdje later in gesprek met Jan Willem en zijn dochter Talitha. Drie generaties, 70, 51 en 25 jaar oud, die alle drie leven en samenleven in de actualiteit van nu. In een wereld die we ervaren als ingewikkeld, instabiel, onzeker en onvoorspelbaar. Wat raakt ons daarin, waar zijn we op betrokken, waar voelen we ons op aangesproken en verantwoordelijk voor?

”

Ik zie een duidelijke scheiding tussen mijn microwereld en de rest van de wereld. Wat ik doe, heeft betekenis, maar vooral dichtbij.

Wat is voor jou het dichtstbij als het gaat om de toekomst?

Talitha: "Ik vind het moeilijk om er één ding uit te halen. Het voelt alsof er zoveel dingen tegelijkertijd bezig zijn." Ze noemt de wereldpolitieke situatie: Israël, Gaza, Iran, Oekraïne. Het is "hartverscheurend en verontrustend". Wat haar vooral raakt, is dat "zoveel mensen de dupe zijn van de keuzes die andere mensen ergens anders maken". Tegelijk merkt ze dat de aandacht steeds verschuift. Wat eerst op de voorgrond stond, zoals het klimaat, raakt nu weer naar de achtergrond.

En het klimaat zelf: wat komt daarbij als eerste in je op?

Talitha: "Het blijft ergens abstract. Het is niet iets wat je hier meteen ziet. In Nederland voelt het nog relatief veilig, maar de verhalen uit andere delen van de wereld – over droogte en mislukte oogsten – brengen het probleem dichterbij. En ook in mijn eigen ervaring in de bergsport merk ik veranderingen: het alpiene seizoen verschuift, gletsjers worden instabieler. Daar glibbert alles al naar beneden. Maar ook van de sociale ontwikkelingen en AI word ik onrustig. In mijn stage bij een landelijke krant zie ik veel berichten: de opkomst van superconservatieve rechtse partijen, anti-wokegeluiden, de manosphere. Dat toekomstbeeld is wel eng."

Wat maakt het voor jou 'eng'?

Talitha: "De consequenties. Ik probeer mijn leven in te richten met liefde en een soort voor-elkaar-zijn. Dat mis ik in die wereldbeelden." Jan Willem vult aan: "Gebrek aan begrip, de sterkste willen zijn, niet luisteren, de waarheid is leugen geworden."

Een concreet voorbeeld is Talitha's eigen woonvorm. Ze vertelt over haar studentenwoning in Delft, waar ze met zestien mensen woonde en er onverwachte vriendschappen ontstonden. Daarna woonde ze met één huisgenoot, wat ze als "best eenzaam" ervoer: "Alles in de stad raast voorbij en iedereen doet zijn eigen ding." Nu woont ze in een woongroep met vijf anderen, onderdeel van een grotere gemeenschap met meerdere generaties. "Daar wordt vertraagd. Mensen zijn betrokken bij elkaar en zorgen voor elkaar. Ook over generaties heen. Hier zit verbinding in, luisteren, voor elkaar zorgen. Dat is juist wat ik mis in het wereldbeeld dat nu groeit."

Maakt zo'n manier van leven in een gemeenschap verschil op grote schaal?

Talitha: "Ik denk niet dat wat ik doe echt doorklinkt naar de grootschalige misstanden. Ik zie een duidelijke scheiding tussen mijn microwereld en de rest van de wereld. Wat ik doe, heeft betekenis, maar vooral dichtbij."

Jan Willem herkent dat, maar worstelt ermee. Hij verwijst naar historische pogingen, zoals die van Karl Marx en Friedrich Engels, om een andere samenleving te organiseren. Die idealen waren volgens hem mooi, maar zijn uitgelopen op repressieve systemen. Daardoor twijfelt hij of een kleinschalige vorm van samenleven opschaalbaar is: "Ik zou zo graag willen zeggen dat dit dé oplossing is. Maar het lijkt erop dat geld en macht deze telkens in de weg staan."

Hoe kun je handelen in een wereld waarin grote systemen nu zelfs de voorwaarden voor het leven zelf bedreigen?

Talitha: "Wat mij helpt, is focussen op mijn microwereld. Daar kan ik er zijn voor de mensen om me heen. Dat geeft me een gevoel dat het leven mooi is. En dat het er iets toe doet. Relaties, zorg, er voor elkaar zijn, hebben voor mij meer betekenis dan geld of bezit."

Jan Willem bevestigt dit vanuit zijn ervaringen als cameraman voor een omroep: "Ik heb veel mensen ontmoet, ook in het buitenland, van andere culturen, andere talen, andere komaf, andere rijkdom en status, andere religies. En het is, op een enkele uitzondering na, altijd gelukt om, wanneer je gewoon interesse en respect hebt voor de ander, dicht bij elkaar te komen."

Wat vind je van de stelling: 'Hoop is niet dat het wel goed zal komen, maar een manier om met onzekerheid om te gaan. Dat je blijft handelen, ook als je niet weet wat het oplevert'?

Jan Willem: "Het intellectuele, wijsgerige discours helpt mij om mijn eigen positie in de wereld te begrijpen, maar mijn hoop ligt elders, in een religieuze overtuiging. De uitnodiging om elkaar te dienen, dat is voor mij de kern."

Talitha: "Voor mij helpt de stelling om niet verlamd te raken. Ik geloof niet dat je er per se mee gaat winnen, maar ik weiger me te laten verslaan. Als ik denk dat ik alles moet oplossen, heeft het geen zin meer. Maar als ik kies waar ik iets kan doen, kan ik doorgaan." Ze noemt concrete voorbeelden: protestacties, maar ook een volkskeuken of samen koken voor de buurt. Dat zijn vormen van 'positieve impact', manieren om er voor elkaar te zijn.

Jan Willem: "Ik heb grote bewondering en respect voor de manier waarop jullie als jongere generatie in deze wereld alert blijven. Dat jullie een soort innerlijke strijd willen blijven aangaan met een wereld die eigenlijk uitnodigt om gewoon de kop te laten hangen of mee te gaan in het grote-geld-verdienen. Ik vind dat heel stoer."

We ronden ons gesprek af in een gedeeld besef van de complexiteit en beperkingen, maar ook van mogelijkheden op kleine schaal. In een wereld die als overweldigend wordt ervaren, verschuift de focus naar aandacht, keuze en betrokkenheid. De kleinste actie is net zoveel waard als de grootste gedachte.

Geschreven door:
Hidde de Blouw

„ Relaties, zorg, er voor elkaar zijn, hebben voor mij meer betekenis dan geld of bezit.

Democratie is strijden voor democratie!

Een constitutionele democratische rechtsstaat is een overkoepelende gemeenschap die vele op zichzelf staande en sterk van elkaar verschillende gemeenschappen insluit. De legitimatie van de democratische rechtsstaat is altijd tweeledig. Enerzijds ligt de basis van wetgeving in de daadwerkelijke instemming van de burgers, anderzijds in de spelregels (de instemmingprocedures) die door de Grondwet worden vastgelegd.

Vandaar dat we spreken van onze huidige staatsinrichting als iets wat zowel een democratische samenleving als een rechtsstaat is. Dit leidt tot acceptatie van het constitutionele principe: er zijn omstandigheden en aangelegenheden waarin de meerderheidspremissie niet geldt. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer er door de volksvertegenwoordiging een wet wordt aangenomen die burgers discrimineert. Bij een juiste afstemming binnen de democratische rechtsstaat van de trias politica kan de rechter deze wet, onder verwijzing naar het desbetreffende artikel over non-discriminatie in de Grondwet, annuleren. Deze trias politica bestaat uit drie van elkaar onafhankelijke instituties: de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht. De constitutionele democratische rechtsstaat zal de Grondwet zoveel mogelijk beschermen en wetten en maatschappelijke ontwikkelingen hieraan zo nodig toetsen.

Zonder een dergelijke constitutie zou een samenleving te kwetsbaar zijn voor veranderingen in de volkswil; het zou dan mogelijk zijn dat burgers opeens zouden beslissen dat een ondemocratische staatsinrichting te verkiezen is. Dan zou het kunnen gebeuren dat een ondemocratische partij de grootste wordt, waarna korte metten wordt gemaakt met de instemmingsgedachte. Zo gebeurde het toen de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP) van Adolf Hitler in Duitsland aan de macht kwam. De democratie werd na het winnen van de verkiezingen terzijde geschoven en er ontstond een totalitaire staat.

Iets dergelijks vond ook plaats bij de verkiezingen in Algerije in 1991/1992, toen de fundamentalistische partij Front islamique du salut (FIS) won bij wat overduidelijk de laatste verkiezingen zouden zijn geweest als zij aan de macht was gekomen. Toen greep het leger in en vestigde het een militair bewind. In feite werd de bestaande democratie 'om zeep geholpen' omwille van – althans, zo luidde de aangevoerde reden – de democratie.

In een democratische rechtsstaat zal in ieder geval altijd sprake zijn van een geweldloze verbale strijd. De meningen en opvattingen over de problemen in de samenleving en

de oplossingen daarvoor verschillen immers van persoon tot persoon en van gemeenschap tot gemeenschap. Dat vereist samenspraak en discussie om tot overeenstemming te komen. Daarbij kan en mag het er fel aan toe gaan. Alleen al daarom is het gerechtvaardigd om, als antwoord op de vraag 'wat is een democratie?', als allesbepalend kenmerk te kiezen: democratie is strijden voor democratie.

Hierbij is het door de Grondwet institutioneel zo geregeld dat het de regeerders verboden is zich de macht toe te eigenen of te belichamen. "Haar uitoefening," stelt Claude Lefort (1924–2010), "is onderworpen aan een institutionele procedure die om de zoveel tijd alles op losse schroeven zet. Zij komt pas tot stand aan het slot van een gereglementeerde strijd, waarvan de voorwaarden voortdurend worden beschermd."

Volgens Lefort is verbale strijd een continu verschijnsel binnen de politiek en maken alle maatschappelijke sferen, zoals de economische en de sociale, deel uit van de praktische politiek. Het politieke en het sociale zijn daarbij van elkaar afhankelijk. Kortom, strijden voor democratie omwille van de democratie is voor Lefort een gegeven.

Dit gaat gepaard met een schreeuw om gerechtigheid!

Maar wat nu als, ondanks deze beschermende constructie van de overkoepelende gemeenschap, de democratie toch dreigt te worden weggevaagd door ondemocratische mechanismen? Zoals hierboven werd besproken, maar ook zoals dat nu plaatsvindt in El Salvador onder de zittende president. De politieke, verbale strijd kon dit kennelijk niet voorkomen. Met de uitholling van de Grondwet staan burgers hierin, door de gekozen wetten, machteloos. Vooral ook omdat de rechterlijke macht niet langer onafhankelijk is van de uitvoerende macht.

Op het moment van schrijven van dit essay dreigt iets dergelijks ook in Hongarije te gebeuren. Loopt dit voor de rechtgeaarde democratische burgers goed af? Is er gegronde reden of hoop om dit te verwachten? Zo niet, wat dan? Dit leidt tot de zeer paradoxale en controversiële vraag: is er een filosofische rechtvaardiging mogelijk voor politiek fysiek geweld in een democratie omwille van de democratie?

Geschreven door:
Egbert Roosma

Bij een democratie in verval ontstaat er voor burgers een dilemma. Enerzijds willen zij zich graag houden aan het democratische principe dat politiek gemotiveerd fysiek geweld ontoelaatbaar is. Anderzijds lijkt dit in extreme situaties soms juist de enige weg om de democratie te behouden dan wel te herstellen. Is dit een op filosofische gronden oplosbaar dilemma?

Volgens Benedictus de Spinoza (1632–1677) is elk mens, evenals al het overige levende, erop gericht voort te leven. Specifiek voor de mens geldt bovendien dat hij erop gericht is zichzelf zo veel mogelijk te ontplooiën, waarbij de mogelijkheden die de maatschappij biedt hier zo goed mogelijk op moeten aansluiten. De grondhouding daarbij is dat alles wat bestaat zich in natuurlijke verhoudingen tot elkaar verhoudt.

De natuurwetten bepalen alles en iedereen; niets kan zich hieraan onttrekken. Zowel gedachten als daden zijn causaal bepaald.

Binnen een samenleving bestaan er geen metafysische, daarboven liggende en daarvoor geldende morele wetten, normen of waarden. Wanneer handelingen voor iemand bevorderlijk zijn voor de *conatus* – het voortbestaan en de ontplooiing – worden deze als goed ervaren en aldus bestempeld. Het tegenovergestelde wordt als kwaad of slecht bestempeld.

De waarden die in de gemeenschap worden aangehouden, worden in samspraak met elkaar bedacht en nageleefd. Zij zijn, wanneer zij gericht zijn op de vrijheid van denken, spreken en handelen, op een rationele manier ontstaan. Daarbij zijn rechtvaardigheid en menslievendheid cruciale waarden, gericht op vrede met elkaar en onderling respect, omdat deze voor de mens de optimale mogelijkheden tot ontplooiing bieden. In de moderne westerse samenlevingen vindt men deze opvatting terug in de Grondwet en in de door de samenleving vastgestelde wetten.

Maar dit betekent ook dat, wanneer de omstandigheden waarin de burger zich bevindt om zich op een menselijk en politiek gelijkwaardige manier in de maatschappij te kunnen manifesteren niet meer bestaan, diens keuze kan zijn zich tegen die maatschappij te verzetten. In een uiterst geval kan dat ook met fysiek geweld gebeuren tegen het hem opgelegde menselijk en politiek onwaardige bestaan.

Dit is bijvoorbeeld het geval, volgens de Israëlische filosoof Avishai Margalit (1939–heden), wanneer mensen uit bepaalde gemeenschappen voortdurende institutionele vernedering ondergaan. Daarbij ontbreekt elk respect voor hen en worden zij niet meer als mensen maar als beesten behandeld. Zij worden als ‘paria’s’ uitgestoten en uitgesloten van een gelijkwaardig menselijk en politiek bestaan binnen de heersende orde. Dit gaat gepaard met een schreeuw om gerechtigheid!

Margalit verwijst in *De fatsoenlijke samenleving* (1998) naar het existentialisme, de levensfilosofie van Jean-Paul Sartre (1905–1980), de bekende Franse filosoof, en diens (absolute) opvatting van de vrijheid van de mens om zelf te bepalen wat hem in zijn leven te doen staat en daarnaar te handelen. Datzelfde doet ook de Nederlandse filosoof Roel Meijvis in zijn boek *Waar verzet begint* (2025).

Deze levensfilosofie omvat dat elke burger uiting kan geven aan zijn gevoel van eigen verantwoordelijkheid voor de maatschappij, op een door hemzelf te kiezen wijze. Wanneer hij te goeder trouw handelt vanuit zijn opvatting van vrijheid, bepaalt hijzelf en niet een ander wat hem te doen staat. Dit kan ook betekenen dat hij in verzet gaat en daarbij zelf kiest voor welke vorm dat verzet aanneemt. Dit geldt eveneens voor de levensfilosofie en de opvattingen van Spinoza.

Kortom, uit de voorgaande beschouwingen kan worden afgeleid dat in extreme ondemocratische omstandigheden voor de burger, ook voor degene die het democratische gedachtegoed omarmt, politiek gemotiveerd fysiek geweld een uiterste mogelijkheid kan zijn om de democratie te proberen te herstellen.

Wat vond je van dit artikel?

Wij zijn benieuwd naar je mening, ervaringen en suggesties. De redactie hoort graag van haar lezers. Stuur gerust een e-mail naar: vriendenmagazine@vrienden-isvw.nl.

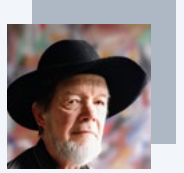

Tekst in Beeld

Het Varkentje

Gemaakt door:
André Frank

De wereld is een modderpoel waar varkentjes zich in rondwentelen. Sommige bovenop de anderen, die dieper en dieper wegzinken in de verstikkende modder. Ze willen elkaar er ook wel uittrekken, want vandaag de dag is er best sprake van burenhulp en 'let een beetje op elkaar'. Enkele varkentjes worstelen zich tegen de stroom in een weg naar de kant van de poel en proberen eruit te komen. Daar is de aarde steviger, maar ook glibberig en ze glijden vaak weer terug bovenop andere morrende en scheldende soortgenoten. En toch... en toch... is er zo nu en dan één enkel varkentje dat zich op de kant weet te worstelen.

Dat varkentje kijkt nog eens om en wil iedereen graag vertellen hoe hij eruit is gekomen. Maar dan ziet hij dat niemand daar echt mee bezig is. Ze willen toch allemaal het liefst naar het midden van de modderpoel om daar via de anderen zo hoog mogelijk boven elkaar uit te torenen. Als een spartelende, modderspetterende varkenstoren.

Hij draait zich om en laat de poel achter zich. Een modderspoor volgt hem. De modder droogt op en valt in schilfers van hem af. Een stof- en vliegenwolk om hem heen lost langzaam op. De eerste stapjes op de harde aarde zijn nieuw en onwennig. Zijn pootjes worden sterker. Er waait een deuntje over en zo goed als het varkentje kan huppelen en neuriën, swingt hij mee op de melodie van *All the Little Piggies*.

Hier en daar komen grassprietjes tevoorschijn uit de harde kale grond. Met meer gras komen er struiken, bloemen en bomen. Hij voelt zichzelf anders... lichter worden, en ook zijn uiterlijk verandert. Het dribbelende varkentje verandert ten slotte in een lichtvoetig geitje. Een grasetend geitje met sterke snelle pootjes. Samen met andere geitjes komt hij na generaties aan bij de bergen in de verte. Daar transformeert hij in een berggeitje dat met zijn berghoefjes hoger en hoger klimt. Bij de top aangekomen... een misstap! Hij glijdt uit en stort in de diepte. De wind jaagt door zijn vacht en langs zijn zachte roze snuitje. Verkramppt van angst wacht hij op de harde klap die zijn botten zullen breken. Met uitgestrekte pootjes, een fractie van een seconde die laatste klap... en dan voelt hij zich licht.

Wegsuizend van de aarde is hij een vogel geworden die door de wolken hoog het hemelsblauw inschiet. Voorbij de wolken lost de vogel op in ijlere luchtlagen, in zonne-energie en in de allesdragende Energie, waarvan hij nog nooit gehoord had, maar nu weet dat hij die altijd al was geweest: als het zonlicht, de vogel, het berggeitje, het geitje en het varkentje.

Column Mijmeren met Muis

Hebben honden een roedel?

Geschreven door: Samira van de Meulengraaf (en Muis)
Foto: Esther Boy

Muis is een galgo espanôl van twee jaar oud. Ze woont samen met haar 'zussen' Delphi en Dommel in Maaskantje. Ze is de hond van Claudia en Esther, oprichters en eigenaren van de *Dog-Coach*; een hondenschool die het beste uit jouw hond haalt.

Als Muis nadenkt over het begrip 'gemeenschap' – voor zover wij dat woord op haar gedachten mogen projecteren – zou ze dan denken aan al die verschillende honden die zij op straat ontmoet en die zij met een wonderbaarlijke vanzelfsprekendheid herkent als soortgenoten? Alsof er, voorbij geur en gebaar, een stille kennis bestaat van het zogenaamde 'hond-zijn'?

Of denkt Muis aan de roedel? Met een archaisch geheugen dat niet verdwijnt maar sluimert onder haar domesticatie: het oude weten dat men ergens bijhoort. Dat zij, net zoals haar soortgenoten, afstamt van wolven die hun aanwezigheid zo melodramatisch de nachtelijke wereld in huilen. Misschien draagt Muis, onder halsband en mand, nog altijd iets van dit wolvenverleden met zich mee.

Mogelijk denkt Muis aan ons. Aan haar familie. Aan de bank waar lichamen tegen elkaar rusten, aan het dak dat regen buitenhoudt en aan kamers vol vertrouwde luchtjes en stemmen. Aan dit huis als een gedeeld territorium waarin wij ademen, eten, slapen, huidschilfers achterlaten, elkaar ontwijken en opzoeken. Wellicht is gemeenschap voor Muis precies dit: samenwonen in herhaling, nabijheid en wederzijdse afhankelijkheid.

In dat geval, wat zouden Muis en ik dan delen binnen die gemeenschap? Zij als hond, de door mensen gedomesticeerde wolf. Ik als mens, van wie je zou kunnen zeggen dat de mens de door zichzelf gedomesticeerde aap is. Beiden zijn we wezens die door domesticatie zijn gevormd, in die zin dat onze wilde haren door het evolutionaire proces steeds 'tammer' zijn geworden. We hebben ons aangepast

en vervormd om beter te passen binnen de menselijke samenleving om ons heen. We zijn allebei plotseling geboren en, in haar geval, geplaatst in structuren waarvoor we niet zelf hebben gekozen, maar die zijn ontstaan uit de krachten van de geschiedenis. Het wit van onze ogen, zichtbaar bij zowel mens als hond, is daarbij meer dan een biologisch detail. Het is een evolutionair trucje als teken van leesbaarheid, zodat ik geneigd ben om voor Muis te zorgen en Muis stiekem ook wel een beetje voor mij...

De gemeenschap kent echter altijd een grens. Een roedel beschermt, maar sluit ook uit. Wanneer Dommel, Delphi en Muis samen zijn, vormen zij een tijdelijk verbond tegenover vreemde honden. Hun saamhorigheid, weten dezelfde baasjes te delen, ontstaat juist door het maken van onderscheid. Misschien is dat wel de meest ongemakkelijke waarheid. Gemeenschap is nooit enkel liefde, maar impliceert ook altijd afbakening.

Desondanks schuilt er iets ontroerends in die kleine gemeenschap van mens en hond. Waar mensen hun verbondenheid vaak moeten rechtvaardigen met woorden, wetten en bloedlijnen, volstaat hier iets veel eenvoudigers. Samen thuiskomen, elkaar herkennen en weten waar men gaat liggen.

” *Misschien draagt Muis, onder halsband en mand, nog altijd iets van dit wolvenverleden met zich mee.*

Rubriek Ezelsoren

Revolutie voor het leven - Eva von Redecker

Geschreven door:
Hidde de Blouw

In *Revolutie voor het leven* (2025) geeft Eva von Redecker een kritische analyse van de ontwikkeling van het kapitalisme en van de sociaal-maatschappelijke en inmiddels ook ecologische gevolgen daarvan. Ze brengt de wisselwerking tussen een aantal thema's in beeld: kapitalisme, feminisme, racisme, kolonialisme, klimaatrechtvaardigheid, fascisme, sociaaleconomische onderdrukking en uitbuiting. In een beeldende en verhalende stijl beschrijft ze de 'tussenruimten' waarin een revolutie voor het leven zichtbaar wordt in de ontwikkeling en inzet van verschillende protest-, verzets-, bevrijdings- en veranderbewegingen. Denk aan XR, Fridays for Future, Ni una menos en het Dakota Pipeline-protest.

De kapitalistische economie dringt met twee brute operaties de verfijnde en overvloedige kringlopen van natuurlijke regeneratie binnen. De eerste, splijtende operatie is het in eigendom nemen van land en alles wat zich daarop en daarin bevindt. Daardoor wordt alles gescheiden in afzonderlijke dingen die uit hun context worden losgemaakt. Die context wordt daarbij ook uit het verband gerukt en leeggetrokken achtergelaten. In de tweede operatie worden de in absoluut eigendom gefixeerde dingen vermalen en omgezet in tussenproducten en ten slotte in koopwaar die winst moet gaan opleveren. Dat wat we niet kunnen gebruiken, wordt eenvoudigweg als afval weggegooid. Hierdoor worden veel grotere verliesspiralen in gang gezet. Want de waardeloos geachte dingen zijn er evengoed: fijnstof, vervuilde grond, vergiftigd rivier- en grondwater en microplastics. Dit treft land, bodemschatten, machines en technologie, maar ook immateriële structuren, menselijke relaties en lichamen.

We verliezen niet de aarde, maar wel onze wereld. Het wereldverlies raakt ons zo weinig omdat wij onszelf als losse individuen begrijpen en vrijheid verwarren met het beschikken over een eigen domein: mijn eigen 'perceel' in mijn eigen bubbel. Het gaat nog verder: mensen gaan zichzelf exploiteren als bewijs van autonomie en zelfbeschikking. Maar vanuit het oogpunt van kapitalistische exploitatie zijn ook de uitgeputte lichamen van werkende mensen uiteindelijk een afvalproduct.

Ook na het verbod op slavernij worden zwarte levens als vervangbaar beschouwd. Ook na de afschaffing van het patriarchale huwelijk geldt het vrouwelijk geslacht als buit. Ondanks arbeidsrecht en sociale zekerheid wordt arbeidsvermogen uitgeknepen. Dat alles is fantoombezit, en op dat alles – evenals op grondstoffen, energie en slachtvee – bouwt het kapitalisme voort.

'Leviathan' is de metafoer voor een soevereine macht die veiligheid koppelt aan bezit en uitsluiting. Het mycelium verschijnt als tegenmetafoer voor ondergrondse, voedende verbondenheid: een 'wilde verbondenheid' in solidaire gemeenschappen. Hedendaagse veranderbewegingen richten zich niet in de eerste plaats op arbeid of rechten, maar op de verdediging van het leven tegen exploitatie, uitputting en vernietiging.

Von Redecker werkt vier gebaren van de revolutie voor het leven uit: redden, regenereren, delen en zorgen. Ze vormen de ordenende kern van de revolutie. De wereld is niet iets wat beheerst moet worden, maar iets waarvoor zorg moet worden gedragen. De revolutie voor het leven is geen omverwerping en overname van de heersende machten, maar een omvorming van onze verhouding tot leven, arbeid, goederen en aarde.

Deze rubriek is geen recensie, geen bespreking, geen samenvatting, maar een collage van uitgekozen en geparaciteerde uitspraken.

„We verliezen niet de aarde, maar wel onze wereld.“

Von Redecker, E. (2025).
Revolutie voor het leven,
ISVW Uitgevers.

Kruithof & De Vos

Over Gemeenschap

Geschreven door:
Gijsbert Kruithof en Jeroen de Vos

- DV: Ik denk dat een gemeenschap niet zonder koffie kan... wat jij?
- GK: Ik zit aan mijn taks voor vandaag. Thee nu.
- DV: Jouw gemeenschap vind ik nu al onaangenaam: een koffietaks...
- GK: Jij bent ook geen gemeenschapsmens.
- DV: Klopt, toen ik op mezelf ging wonen, kon ik niet wachten om te leven als een semikluizenaar, lees: mezelf aan de gemeenschap onttrekken en er pas weer instappen als het moest of als ik het wilde.
- GK: Zoals je weet, heb ik zeer goede herinneringen aan mijn woongemeenschap.
- DV: Met huisvergaderingen die drie uur duren omdat iedereen zijn plasje moet doen over de onderwerpen.
- GK: Nee hoor, het was meestal heel gezellig. Alleen over de aanschaf van een afwasmachine werden we het nooit eens.
- DV: Mijn grote nachtmerrie: die tergende besluiteloosheid. Dan word ik een dictator: "We gaan het nu op deze manier doen!"
- GK: Aha, een echte Platoonse filosoof-heerser.
- DV: Was Plato dictatoriaal? Ik weet wel dat hij de slimste aan het hoofd van de gemeenschap wilde zetten en dat die dan alles mocht bepalen. Daar kan ik overigens zo in mee: hoe autoritair ik met momenten ook ben, ik kan heel goed volgen. Gedwee als een soldaat die onder strenge bevelen staat.
- GK: Oei, zulke taal uit zo'n aardige jongen... maar ik begrijp dat je blij bent met je tweede bestaan op je Spaanse eiland.
- DV: Het is hartverwarmend hoe ik hier word opgenomen en gezien als onderdeel van de gemeenschap.
- GK: Grappige tegenstelling met de Pijp waar ik nu woon. Daar leeft iedereen langs elkaar heen. Maar zijn ze op dat eiland van jou op de hoogte van jouw ideeën over gemeenschap?
- DV: De interesse en solidariteit van de mensen hier is zo oprecht, dat het me mild maakt voor wat betreft mijn radicale opvattingen.
- GK: Je bedoelt dat je de taal nog niet voldoende beheerst om ze de ideeën van Plato uit te leggen?
- DV: Plato is Spaans voor 'bord'. En een bord betekent samen eten, een gesprek voeren en een glas drinken, dus of ik het dan nog over Platón wil hebben...
- GK: Jou kennende, zal je eerder over Franco willen beginnen.
- DV: Zijn vakantieverblijf aan zee – op vijf kilometer afstand van de arbeiderswijk waar ik woon – is er nog. De man heeft kwaad bloed gezet; in de meeste wijken is het tot op de dag van vandaag taboe om zijn naam hardop te zeggen.
- GK: Wat jij dus wel hebt gedaan?
- DV: Maar niet met opzet, het was een ongeschreven regel die ik niet kende.
- GK: Je wordt gecensureerd! Jij! En dan zeur je over een koffietaks en huisvergaderingen?
- DV: Zeker, dat zouden grotere concessies zijn.
- GK: En die omertà, daar kun je mee leven?
- DV: Ik kan altijd over een oude Griek beginnen en hoe hij dacht dat de Republiek (een gemeenschap) geleid moest worden...
- GK: Sluw, De Vos. Je doet je naam eer aan.
- DV: Dank je, Kruithof, maar misschien moet je daarover zwijgen.

In 2023 ontmoetten Gijsbert Kruithof (GK) en Jeroen de Vos (DV) elkaar op de ISVW. Sindsdien zien ze elkaar elke woensdag om gedachten uit te wisselen, te lezen en te schrijven. Een absurde dialoog tussen beide heren over het thema van dit nummer.

”Mijn grote nachtmerrie: die tergende besluiteloosheid. Dan word ik een dictator.

Kijken om een hoekje

Het grootse in het kleine

De gemeenschap kan je in het groot zien, maar dit keer wil ik juist om een klein hoekje kijken naar de bescheiden medemens die dichtbij is. Deze valt niet op, maar is er wel degelijk. Zo bezorgt een oudere buurvrouw bij ons in de wijk met haar rollator krantjes aan kwetsbare burens, omdat er geen bezorger is. Ze doet dat zonder bombarie, stilletjes, in alle bescheidenheid dus. De krantjes haalt ze bij de plaatselijke Bruna.

Die bescheidenheid contrasteert met de huidige drang om jezelf als product te presenteren. Op sociale media en LinkedIn tonen we onze kwaliteiten en onze cv's staan vol superlatieven. Verder is de uitdrukking 'brutalen hebben de halve wereld' nog steeds actueel. Zichtbaarheid lijkt essentieel. In kleding en accessoires is er een grote hang naar merknamen; designertasjes gaan voor duizelingwekkende prijzen over de toonbank. Maar ook tweedehandskleding scoort de laatste tijd goed, om maar te etaleren dat je zogenaamd zo goed voor het milieu bezig bent. Het is allemaal een vorm van positionering.

Dit heeft me aan het denken gezet en daarom ben ik eens dieper gedoken in wat bescheidenheid inhoudt, welke waarden eraan verwant zijn en welke associaties we ermee hebben. De Spaanse diepzinnige schrijver Javier Marías (1951–2022) zei dat de 21e-eeuwse mens oppervlakkiger wordt: "Bescheidenheid en eenvoud raken verloren en dat geldt niet alleen voor de jeugd. Ook al spreken mensen zichzelf voortdurend tegen, twijfel is tegenwoordig niet meer toegestaan. Iets is goed of slecht, zwart of wit. Waar is de ruimte voor het paradoxale en voor ambiguïteit?" vroeg hij zich af. Deze doen volgens hem meer recht aan de mens als gecompliceerd wezen.

Hiermee vorm ik een bruggetje naar een gespreksgroep die ik bezocht met het onderwerp 'bescheidenheid'. Daar kwamen begrippen naar voren als nederigheid, nadenken en nuanceren. Dat lijken mij goede waarden om in een gemeenschap tot een redelijke gedachtewisseling met elkaar te komen. "Afgestemd zijn is belangrijk," zeiden we, maar we constateerden dat bescheidenheid je ook kan remmen. Een deelnemer had vroeger als meisje minder stem; dat lijkt ouderwets, maar de influencer Andrew Tate doet ook actief mee aan de onderdrukking van vrouwen. Daar zou je ook een heel artikel aan kunnen wijden, maar terug naar de term bescheidenheid.

Zelfreflectie wordt gezien als belangrijk voor ons 'imagomanagement'. Maar zijn we in het Westen niet te veel met ons 'ik' bezig?

Ik heb de *Ethica* van Aristoteles erbij gepakt. Daarin zag ik op het eerste gezicht verwante termen zoals matigheid en bedaardheid: "onverstoorbaar, niet door emoties laten leiden, niet wraakzuchtig", en ook oprechtheid. Pas daar kwam ik het woord bescheidenheid tegen in een meer negatieve vorm. "Oprechtheid is een karaktereigenschap die het midden vormt tussen opschepperij en quasi-bescheidenheid." Daarover staat: "Iemand die quasi-bescheiden is loochent de kwaliteiten die hij bezit of bagatelliseert ze." Nu zijn er allerlei vertalingen van de *Ethica* in omloop en bestaan er Griekse termen die voor velerlei opvattingen worden gebruikt, zoals *aidos*, dat ik als bescheidenheid zag vertaald, maar ook als eerlijkheid, rechtvaardigheid en oprechtheid.

In de huidige tijd zie ik in de term 'bescheidenheid' geen duidelijk midden met andere woorden als tegenhangers. Bescheidenheid kan alle kanten op schieten. In veel milieus was (en is) het vaak: 'Doe

Geschreven door:
Anja Hoogenboom

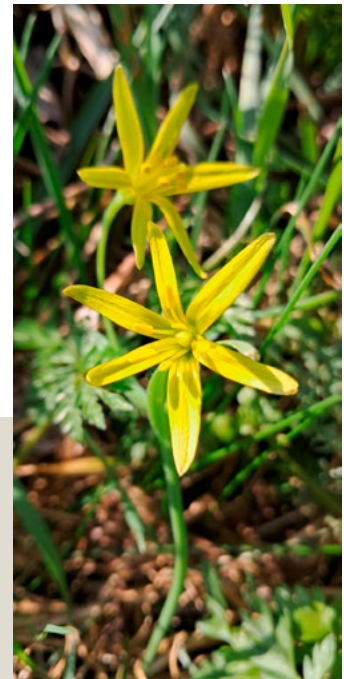
maar gewoon, dan doe je al gek genoeg'. Dit kan je belemmeren om bepaalde ambities of je eigen individualiteit te volgen, zodat je aan de uniforme waarden binnen een groep kunt voldoen. De slogan van 'gewoon zijn' geldt niet zozeer voor hooligans of de oproerkraaiers bij de komst van een AZC, maar ook daar zullen er genoeg zijn die slechts volgers zijn en zich laten meeslepen.

Daarom kan je juist nu bescheidenheid wel eens zien als een vorm van dapperheid en ook als een vorm van waardigheid, integriteit en waarachtigheid, zoals men dat in het joodse geloof beschouwt. *Anava* is het Hebreeuwse woord voor bescheidenheid; die wordt gezien als een fundamentele waarde. *Tzniut* staat voor ingetogenheid en discretie, wat zowel in het uiterlijk als in het gedrag tot uiting komt. (Orthodoxe) Joden zien die niet als zelfverloochening, maar juist als innerlijke kracht. De Frans-Joodse filosoof Emmanuel Levinas (1906–1995) spreekt over de ethische verantwoordelijkheid die we tegenover de Ander hebben, die we moeten respecteren. Ook daarbij is een bescheiden houding van belang.

Maar hoe zien we onszelf? Ziet die buurvrouw zich als een bescheiden iemand? En is het van belang voor haar om dat te weten? Ze is in ieder geval niet iemand die zichzelf wegcijfert, wat een van de valkuilen van bescheidenheid is. Zelfreflectie wordt gezien als belangrijk voor ons 'imagomanagement'. Maar zijn we in het Westen niet te veel met ons 'ik' bezig? Wat dat betreft was het een verademing dat bij het filosofisch gesprek over bescheidenheid ook een boeddhist aanwezig was, die zich anders gedroeg dan menig blaaskaak die ik op filosofische bijeenkomsten ontmoet. "Wij zijn te vaak extern. Zenmeditatie helpt om meer 'aanwezig' te zijn." Toen hij dat zei straalde hij rust uit, waarschijnlijk omdat hij in kalmte leerde te luisteren naar zichzelf en daardoor meer aandacht voor anderen kon hebben.

Die aandacht kun je in alle bescheidenheid geven, maar ook wel met wat meer drukte, al naar gelang je aard. Als je je maar oprecht in de gemeenschap bevindt en oog hebt voor wat er speelt. Soms lees je opeens iets wat je raakt; dat gebeurde toen ik in een *Herbergkrant* een column van een zekere Leny las. Zij schreef: "Geluk is een woord dat je om kunt zetten in een daad." En zo kan ik, in alle bescheidenheid, zeggen dat je soms het grootse in het kleine kunt vinden.

En zo kan ik, in alle bescheidenheid, zeggen dat je soms het grootse in het kleine kunt vinden.

Een Weidegeelster
(foto gemaakt door Johan Rouwenhorst)

Wat vond je van dit artikel?

Wij zijn benieuwd naar je mening, ervaringen en suggesties. De redactie hoort graag van haar lezers. Stuur gerust een e-mail naar: vriendenmagazine@vrienden-isvw.nl.

De wending

16 t/m 18 augustus 2025

“Bedenk en beschrijf een wending in je leven die vandaag begint en je leven op z'n kop zet”. Met deze schrijfoopdracht worden de cursisten van de ISVW-summerschool Schrijvend denken, denkend schrijven van Jannah Loontjens en Marlene van Niekerk in de zomer van 2025 aan het werk gezet. Stefan Steenkamp, één van de cursisten, hoeft daar niet lang over na te denken. Maar op de ochtend waarop de opdracht door de docenten wordt toegelicht, is hij er zelf niet bij. Hij is op dat moment op weg naar zijn huisarts. Die stuurt hem direct door naar de Spoedeisende Hulp van het Meander Medisch Centrum in Amersfoort. Eenmaal opgenomen in het ziekenhuis, waar hij tien dagen verblijft, vraagt hij de volgende dag via de e-mail aan docente Jannah Loontjens wat hij de dag ervoor heeft gemist. Hij heeft nu zeeën van tijd en kan tussen de medische controles en metingen door meteen aan de slag. Hij besluit om vanaf dat moment een dagboek bij te houden, waarin hij beschrijft hoe het voor hem is om van een gezonde man ineens voor de rest van zijn leven veranderd te zijn in een patiënt.

Voor het Vriendenmagazine selecteert hij voor deze en de komende edities fragmenten uit dit dagboek. Wat gebeurde er met hem na die dag in augustus? Hij zoekt een antwoord op de vraag die hij sindsdien steeds weer aan zichzelf stelt: hoe kan hij zich verhouden – na al die jaren dat hij over zijn gezondheid niets te klagen had – tot deze chronische ziekte?

” **Als ik die verbondenheid gedachteloos vergeet, word ik onmiddellijk door het apparaat eraan herinnerd dat het ook mee wil.**

Zaterdag 16 augustus

Vanaf vandaag zijn de infuuspaal en ik tot elkaar veroordeeld. Het apparaat op de paal voedt mijn lichaam met water, antibiotica en nog wat middelen die ervoor moeten zorgen dat mijn bloedsuikerspiegel en mijn insuline op peil blijven en niet uit de bocht vliegen. Het wordt gecontroleerd door een ander apparaat dat ook vastgeklonken zit aan de paal; een ingewikkelde constructie van balken en zwenkwieltjes moet ervoor zorgen dat de hele installatie zich vrijelijk kan voortbewegen in alle richtingen. Vrijelijk wil in dit verband zeggen dat ik – zonder na te denken – mijn eigen looprichting kan bepalen. Het infuusapparaat laat dat zonder die installatie niet toe, omdat het met allerlei slangetjes en snoertjes aan mij verbonden is. Als ik die verbondenheid gedachteloos vergeet, word ik onmiddellijk door het apparaat eraan herinnerd dat het ook mee wil. Als ik niet toegeef aan zijn terugtrekkende kracht, verbreekt het de verbinding en ben ik aan mijn lot overgelaten. Het apparaat is de komende dagen mijn levensader.

Zondag 17 augustus

Gisteren was niet zo'n interessante dag: veel prikken, controles en onderzoeken. Ik moet nog wennen aan een nieuwe routine en ben vaak in verwarring over wat ik kan verwachten en wat er van mij verwacht wordt. Dat heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat dit mijn allereerste langdurige ziekenhuisopname is.

Zo had ik van verschillende verpleegkundigen begrepen dat mijn voet elke dag opnieuw verbonden zou moeten worden en dat de arts dan zou meekijken om de wond te beoordelen, zodat er snel kan worden gereageerd als er iets niet goed gaat. Het blijkt nu echter dat er maar twee 'wondrondedagen' per week zijn. Bij het controleren van de bloedspiegel bleek bovendien dat er bloed lekte uit de wond, waardoor mijn voet tussendoor opnieuw verbonden moest worden.

De bloedspiegelwaarden variëren nogal. Ik begon vrijdag op de spoedeisende hulp met een veel te hoge waarde. Als die zo blijft, moet er insuline worden bijgespoten. Ook moet de hoeveelheid medicatie regelmatig gecontroleerd worden en indien nodig aangepast worden aan de gemeten bloedwaarden.

Het telkens aanpassen van de hoeveelheid medicijnen is nodig om het lichaam in te stellen op de medicatie. Het is een vorm van finetunen, bedoeld om de medicatie zo efficiënt mogelijk te laten werken. Dat gaat allemaal niet vanzelf, want elk lichaam is anders en de omstandigheden waaronder de medicatie toegediend moet worden veranderen ook voortdurend.

Maandag 18 augustus

De dag leek goed te beginnen. Ik had redelijk goed geslapen en ging monter de dag in. Alle waarden die ertoe doen waren bijna of helemaal oké: bloedsuikerspiegel, bloeddruk en temperatuur. Het kon haast niet beter. De illusie dat deze dag niet meer stuk kon, verdween een paar uur later als regen uit een wolk.

De brigade van de 'wondronde' – een team van zes medisch geschoolde artsen, verpleegkundigen en wondexperts – viel mijn kamer binnen en begon meteen de wond, die van zijn verband was ontdaan, te bestuderen. Ik zag aan hun gezichten meteen dat het fout zat: een infectie die blijkbaar in de afgelopen dagen flink was doorge-

woerd. De slagader van mijn been naar de rechtergrote teen bleek deels verkalkt, wat een goede doorbloeding belemmert. De antibiotica zijn daardoor en vanwege de diabetes niet in staat om hun genezende werking te doen.

Diagnose: kans op behoud van de grote teen 50/50. Dat is weliswaar vijftig procent kans op herstel, maar ook vijftig procent kans op amputatie. Je zou kunnen denken dat je een teen best kunt missen om je goed te kunnen bewegen, maar dat optimisme werd door de arts snel de kop ingedrukt: "De grote teen is belangrijk voor het evenwicht en dus voor je mobiliteit." De angst bekruipt me dat ik, als het niet lukt, de rest van mijn leven op krukken zal moeten lopen of in een rolstoel zal belanden.

Maar goed: het is nog niet zover. De arts schat in dat het zo'n zes weken zal duren voordat duidelijk is wat het gaat worden: de ene óf de andere vijftig procent. Een deel van die tijd zal ik, in verband met de onderzoeken die gedaan moeten worden, in het ziekenhuis moeten blijven. Dat is natuurlijk niet hetzelfde als het vooruitzicht om een cruciale teen te moeten missen, maar aantrekkelijk is dit ook niet.

Wordt vervolgd...

Ken je ons?

Geschreven door:
Christianne Verheugd

Gemeenschap was in feite het thema van de Week van de Kinderfilosofie. De vraag 'Ken jij ons?' was bedoeld om kinderen te laten nadenken over wanneer je met anderen een wij – een groep of gemeenschap – bent. Kun je soms met iemand een wij of ons zijn en op een ander moment juist weer met een ander en niet met die ene? Als je een wij bent, ben je dan ook meteen vrienden? Of is daar nog iets anders voor nodig? Kun je ook een wij zijn met mensen die je niet kent? Zijn wij en zij altijd heel anders of kunnen ze ook veel op elkaar lijken? Ook het woord kennen in het thema gaf aanleiding tot filosofische bespiegelingen, want wanneer weet je of je een ander kent? Is dat belangrijk om samen een wij te zijn? Kent iedereen je als je een influencer bent, of kent dan juist niemand je echt?

Over al deze vragen spraken kinderen tijdens de afgelopen Week van de Kinderfilosofie. Hieronder een aantal gespreksflarden:

Wat bedoelen we met ons, wie zijn dat?

"Iedereen."

Is er ook een ons dat niet iedereen is?

"Ja, deze groep waarmee we hier zitten is ook ons."

"Er zijn vaak meerdere 'onzers'. Bijvoorbeeld een groep leeuwen is een ons, maar andere dieren ook. Eigenlijk is er voor elk dier een aparte ons."

Wanneer hoort iemand bij jou?

"Als je samen iets doet. Bijvoorbeeld lopen."

En als je samen met iemand in de rij staat bij de supermarkt, ben je dan een wij met anderen in die rij?

"Ja."

En ook met andere mensen in de supermarkt?

"Je bent het meest een wij met de mensen in jouw rij, en minder een ons met andere rijen of met mensen die nog iets aan het zoeken zijn in de winkel."

Je kunt dus meer of minder wij zijn?

"Ja, je hoort minder bij de mensen in jouw straat dan bij je familie."

Kunnen tafels ook een wij zijn?

"Nee, alleen levende wezens kunnen een wij zijn."

Is het handig om iets in een ander te herkennen om een wij te zijn?

"Ja, dat maakt het wel makkelijker om samen iets te doen."

"Ja, en bijvoorbeeld als je dezelfde lievelingskleur hebt, scheidt dat een band."

Als je weet hoe iemand eruitziet, ken je hem of haar dan ook?

"Ja, dan weet je wie het is."

Maar weet je dan ook wat voor iemand het is?

"Niet precies, maar als iemand er heel eng uitziet en

raar doet, dan weet je toch dat het niet gauw je vriend zal worden."

En als je dat niet zelf gezien hebt en iemand anders je dat heeft verteld, word je dan ook geen vrienden?

"Dat ligt er een beetje aan wie het vertelt. Soms is iets dat verteld wordt niet waar."

Hoe kom je daar dan achter?

"Je kan het nog aan andere mensen vragen en als iedereen het zegt is het denk ik wel waar."

"Ja, maar je kan ook zelf bedenken of je iemand eng of raar vindt. Ze zeiden altijd over een meisje in mijn klas dat ze stom was, maar toen ik een keer met haar speelde, vond ik haar helemaal niet zo stom."

Moet je weten wie je zelf bent om ergens bij te kunnen horen?

"Ja, nou ja, als jij ballet heel stom vindt, moet je misschien niet op ballet gaan en ook niet bij zo'n groepje willen horen."

En als je nou toch bij dat groepje wil horen?

"Nou ja, dan moet je toch misschien kijken of je ballet leuk vindt. Maar als je al weet dat je het stom vindt, dan hoor je niet bij het groepje dat het leuk vindt."

"Eigenlijk is ons een groepje dat deel uitmaakt van een grotere groep. Bijvoorbeeld in mijn klas ben ik groepje geel, maar de hele klas is ook een groepje."

O ja, en de klas is weer een groep binnen de school, de school binnen de stad, de stad binnen het land, en zo door totdat we bij de groep mensen zijn die de aarde bewoont. Ben je dus, als je het zo bekijkt, met iedereen op de wereld een wij?

"Ja, we wonen allemaal op de wereld."

En vanaf de wereld dan terug naar een steeds kleinere groep: wanneer ben je geen wij meer?

"Met z'n tweeën ben je nog een wij, maar alleen niet. In je eentje ben je alleen."

Wat heb jij gedaan om mij gelukkig te maken?

Ted van Lieshout

Geschreven door:
Janneke van Wijk

Het beste boek is volgens mij dat boek waarbij je niet kunt wachten om eraan te beginnen en tegelijkertijd niet wilt dat je het uit hebt. Het boek waar ik nu bevriend mee ben en dat ik aan iedereen wil geven, is *Wat heb jij gedaan om mij gelukkig te maken?* (2026) van Ted van Lieshout.

Waarom? Het sluit aan bij waar ik momenteel mee bezig ben. Wat heb ik tot nu toe allemaal gedaan en wat wil ik nog doen? Wanneer stop je als verzamelaar met verzamelen en hoe versmal je je levelingscollectie?

Ik ben opgegroeid in een huis vol boeken en 'paperassen', zoals mijn vader dat zou omschrijven. Ik houd van het verzamelen van boeken, niet alleen om de verhalen, maar ook om het fysieke boek zelf. Ik kan het niet nalaten om aan een boek te ruiken als ik het koop, hetgeen soms op bijval en herkenning kan rekenen, maar net zo goed op spot en verwonderde blikken.

Tijdens mijn studie kwam ik in de wereld van het kinderboek terecht. Ik volgde in 1991 vakken kinder- en jeugdliteratuur bij Toin Duijx (1956–2025). Tussen mijn verzameling staan veel boeken van Ted van Lieshout. Van 1995 tot 2000 werkte ik als redacteur bij *Het Klokhuis*, waar hij als liedjesschrijver voor de drama-afdeling schreef.

Voor zijn zeventigste verjaardag maakte Ted van Lieshout een prachtig boek, met een schat aan gedichten, beeldsonnetten, verhalen, illustraties, foto's en overige beelden uit zijn carrière. Hiervoor dook hij onder protest in zijn eigen archiefkast om, ik citeer: "de vredige rust van de dozen te verstoren. (..) De achterste doos stond er al een jaar of vijfendertig en schrok zo van het rustverstoren dat hij scheurde van schrik". Om tot een keuze te komen gaat hij in een serieus en humoristisch gesprek met de zeventienjarige Ted die hij ooit was en op sommige punten blijkbaar ook nog is. Tussen neus en lippen door krijg je uitleg over het ambacht en de techniek van onder andere linsneden en gewassen tekeningen.

Wat ik mooi vind in het boek zijn de gesprekken tussen de zeventigjarige en de zeventienjarige die hij gebruikt om een inkijk te geven in de beelden en verhalen die hij wil vertellen en laten zien. Ted vindt dat de omgeving in de illustraties nodig is om een personage te laten aarden. Als zeventienjarige tekende hij de personages en liet hij de omgeving verder kaal.

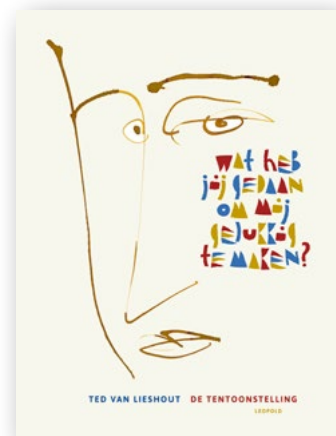
Zeventienjarige Ted: "Ik vind er best mooie tekeningen bij zitten. Je bent wel erg streng voor jezelf."

Zeventigjarige Ted: "Ik vind dat ik niet streng genoeg kan zijn. Ik wilde mezelf naar een hoger plan tillen. Zoals een hoogspringer de lat net iets hoger wil leggen om te zien of hij eroverheen kan springen. In werkelijkheid legde ik de lat steeds te laag waardoor ik erover struikelde."

De jonge en de oudere Ted reageren zowel scherp als mild op elkaar. Soms gaan ze niet in op wat de ander zegt, en juist dat is ook het sterke: wat er op zo'n moment níet gezegd wordt. Daardoor voel ik me als lezer extra betrokken.

In deze rubriek wordt een Vriend van de ISVV door een andere Vriend uitgenodigd om iets te schrijven over een filosofisch interessant boek. Dat kan een roman zijn, maar ook een kinderboek, reisboek, autobiografie, hobbyboek of gedichtenbundel. Iedereen heeft wel zo'n boek dat je bijbleef in het leven. Wij zijn benieuwd naar de achtergrond daarvan. Wat boeide je aan het boek? Wat sprak je aan en vergat je niet meer? Wat leerde je van het boek of welke zin ben je nooit vergeten en ken je uit je hoofd?

Van Lieshout, T. (2026).
Wat heb jij gedaan om mij gelukkig te maken?, Leopold

Column Ethiek en plein public

Mijn bubbel in de polis

Geschreven door:
Tijn Adams

'Je studententijd is de tijd van je leven.' Met die bekende leus begon ik in 2018 enthousiast aan mijn studie Biotechnologie in Wageningen. Als tomeloze tiener dook ik vol in het studentenleven dat deze bescheiden stad mij te bieden had: studentenvereniging, studievereniging, internationaal jeugdnetwerk, maar ook een voetbalteam en bandje; je noemt het en Tijn was van de partij.

Daar ik niet bepaald uniek was in dit gedrag, grappen Wageningse studenten vaak onder elkaar dat hun studentenstad een ware 'bubbel' is. Je bent de supermarkt nog niet half door of je stoot je halve borrelclub tegen het lijf, die je meteen meesleept naar alweer de volgende activiteit. Door die intensieve betrokkenheid wordt je wereld ergens vrij klein, maar tegelijkertijd gevuld met veel inhoud en gemeenschapsgevoel.

Ik besef dat een periode van vrijheid, zorgeloosheid en experimentele mogelijkheden niet voor iedereen een gegeven is. Bovendien, als studeren strakker georganiseerd was of hogere financiële risico's kende, was het maar de vraag of ik mij met hetzelfde elan in de Wageningse studentengemeenschap had gestort.

Dit toont aan dat gemeenschapsvorming niet alleen van jezelf afhangt, maar ook van je omgeving. Voor mij als filosoof is het moeilijk om hierin geen connectie te maken met Aristoteles en zijn conceptie van de polis. Voor Aristoteles is de polis de gemeenschap bij uitstek waarin mensen de voorwaarden vinden om het hoogste goed na te streven: een deugzaam en gelukkig leven. De polis als totaliteit staat daarmee ook qua waarde boven de vele gemeenschappen waaruit ze bestaat. Het is overigens de polis die de mens tot mens maakt, zoals hij schrijft dat "iemand die buiten noodlottigheid zonder polis bestaat hetzij een beest hetzij een god is" (vrije vertaling uit *Politica*, boek I, §1253a).

De polis vereist voortdurend de betrokkenheid van haar burgers. Daarin schuilt voor mij ook de ambiguïteit van het afstuderen. Tijdens mijn studententijd beschikte ik over een overvloed aan tijd om mij onder te dompelen in de 'bubbelgemeenschap'. Wanneer die tijd langzamerhand schaarser wordt en verantwoordelijkheden toenemen, verliest gemeenschapsvorming iets van haar vanzelfsprekende karakter. Het wordt als het ware steeds meer een keuze hoeveel je je richt op het publieke leven van de polis, en hoeveel op je private gemeenschappen.

Ik zou natuurlijk mijn leven zo kunnen inrichten dat ik een deel van die oorspronkelijke studentensfeer bewaar. Ik zou me dan minder bekommeren om de heikle complexiteiten van de vaart der volkeren en mijn eigen bubbelje weer proberen op te bouwen. Toch voel ik ook een tegengestelde beweging. Wanneer je onderkent dat de polis de randvoorwaarden schept voor onze eigen ontplooiing, doet dat ontegenzeggelijk ook een beroep op je als persoon. Als je het in je mars hebt om bij te dragen aan de polis, dan draag je de verantwoordelijkheid om je richting diens middelpunt te bewegen. En daar is weinig sprake van een bubbel.

Daarmee ontstaat een ongemakkelijke spanning. In hoeverre kan iemand zelf nog zorgeloos deelnemen aan het gemeenschappelijke leven wanneer hij tegelijkertijd de structuren probeert te onderhouden die dat leven mogelijk maken? En tot hoever reikt de ethische verantwoordelijkheid om vrijheid en gemeenschap actief te verdedigen, ook als die ten koste gaat van je eigen vrijheidsbeleving?

Je studententijd kan alleen de tijd van je leven zijn als je het daarna nooit meer weet te toppen. Ik denk dat je dat in eigen handen hebt, en dat heeft te maken met hoe je uiteindelijk met deze spanning weet om te gaan.

Column Van A tot Z

Toyo Shibata

Geschreven door:
Peter Jansen

Gemeenschap is een begrip waar je veel kanten mee op kunt. Zoekend naar een omschrijving kom ik bij het volgende uit: het met één of meer anderen deelhebben aan iets.

Prima, maar ook heel ruim en tegelijk een beetje vaag geformuleerd. Want dat geldt immers voor ons allemaal. Ieder van ons maakt wel deel uit van een gemeenschap: gezin, familie, een sportclub, de Vrienden van de ISVW, een politieke partij, om er maar enkele te noemen. Het gevoel ergens bij te horen is voor vrijwel iedereen belangrijk. Daarnaast willen we ons ook juist onderscheiden van anderen. En soms levert dat een spanningsveld op: het groepsbelang versus het 'ik'.

Volgens mij heeft het begrip gemeenschap zeker ook te maken met een ander begrip, namelijk het begrip *eenzaamheid*. Misschien zijn het zelfs wel tegenstellingen van elkaar. En naarmate mensen ouder worden, minder mobiel worden en meer dierbaren om hen heen wegvallen, neemt het risico toe dat de balans doorslaat richting eenzaamheid.

Gelukkig zijn er ook allerlei manieren om toch, ook op hoge leeftijd, deel te blijven uitmaken van een gemeenschap. Een heel mooi voorbeeld daarvan vormt de Japanse Toyo Shibata, die op 99-jarige (!) leeftijd debuteerde met haar prachtige poëzie. In korte tijd werden er miljoenen exemplaren van haar eerste boek verkocht. In eenvoudige, lichtvoetige gedichten haalt ze herinneringen op aan haar leven, haar man en haar familie, en staat ze stil bij haar zoon en haar verzorgers.

Toyo Shibata

Toyo laat zien dat je altijd kunt blijven dromen, hopen en liefhebben, ook als je hoogbejaard bent. Door het publiceren van haar gedichten bleef zij deel uitmaken van een heel speciale gemeenschap, namelijk die van haar lezers en bewonderaars. Ze werd 101 jaar oud en heeft nog veel van haar succes meegemaakt.

Ik citeer hier een gedicht van haar dat met het bovenstaande te maken heeft en grote indruk op mij heeft gemaakt.

Als ik me eenzaam voel

*Op eenzame momenten
tracht ik het zonlicht
dat door een kier naar binnen valt
op te scheppen in mijn hand
en steeds opnieuw
over mijn gezicht te gieten
Die warmte is
de warmte van mijn moeder*

*Mama
ik houd me taai
mompel ik
en sta op*

Shibata, T. (2024). *Geef de moed niet op. Japanse gedichten van een 101-jarige*, Lebowski.

Interview met Fred Ahsmann

Een voorzitter van betekenis

Sinds 2020 bekleedt Fred Ahsmann de voorzittersrol van de Vrienden van de ISVW. Een functie die hem past en waar hij, op zijn eigen zachtmoedige manier, een betekenisvolle en verbindende rol van heeft gemaakt. Twee redacteurs van het Vriendenmagazine interviewden Fred en vroegen hem naar zijn ervaringen, filosofische ambities, teleurstellingen en successen tijdens zijn voorzittersperiode. Natuurlijk kwam ook de mens Ahsmann ter sprake. Fred draagt tijdens het Vriendenlustrumweekend van 5 en 6 september de voorzittershamer over aan zijn opvolger.

Fred Ahsmann (1956), geboren in Maastricht, woont sinds 1984 met zijn vrouw Els in Nieuwegein. Ze kwamen daar terecht vanuit Utrecht. Fred was in die tijd bezig met een Utrechts Centraal Wonen-project en door een onverwachte zwangerschap besloten ze naar Nieuwegein te verhuizen. Hij wilde eigenlijk zo snel mogelijk weer weg, maar is gebleven en heeft intussen de charme van die kleine slaapstad van Utrecht leren waarderen. Er gebeurt namelijk meer dan je denkt.

Voor zijn trouwdag met Els nam hij geen vrije dag. Het was een administratieve actie, ingegeven door praktische overwegingen. Zoals hij zelf zegt, net als veel linksdenkenden uit de jaren '70 en '80: "uit overtuiging niet getrouwd". Er zijn vier kinderen: Rian (42), Joris (39), Judith (34) en Lisa (32). Alle kinderen zijn inmiddels het huis uit. Fred en zijn vrouw passen één dag per week op twee kleinkinderen, Maurits en Hugo.

Van huis uit is Fred kunsthistoricus, met als specialisatie de middeleeuwen. Daarna heeft hij ook informatica en kennistechnologie gestudeerd.

De IT-wereld paste me beter dan de kunstgeschiedeniswereld

"Die kunsthistorie is nog steeds mijn hobby, hoor. Ik heb veel onderzoek gedaan naar de 12e-eeuwse inrichting van het koor van de Sint-Servaasbasiliek in Maastricht, de stad waar ik ben opgegroeid. Daar heb ik ook een boek over geschreven met de titel *Order and Confusion* (2017). Die inrichting van het koor is in mijn visie een ideologisch manifest over de machtsverhoudingen in de wereld en over het verloop van de heilsgeschiedenis. Niet alleen vanuit een politieke invalshoek, want in die tijd waren religie, politiek en filosofie nog sterk met elkaar verbonden.

De filosofie van Augustinus speelt daarin een grote rol. In mijn boek maak ik een reconstructie van de oorspronkelijke schilderijen en analyseer ik de betekenis van de gehele koorinrichting.

Toch paste die jas van de kunstgeschiedenis mij niet. Het was een competitieve wereld met veel ego's en ellebogenwerk. De ICT-wereld, waarin meer in teams wordt samengewerkt, paste veel beter bij mij. Ik studeerde af op het gebied van kennistechnologie en hield van de sa-

Geschreven door:
Hidde de Blouw en Rity van der Avoort
Foto: Erwin van Aalst

menwerking binnen teams in softwareontwikkeling, systeemintegratie en andere complexe ICT-projecten. Mijn focus ligt vooral op hoe het wél kan, meer dan op waarom dingen niet kunnen. Dat sluit goed aan bij de manier van werken in de ICT. Ik heb echt fantastische projecten gedaan!

”Mijn focus ligt vooral op hoe het wél kan, meer dan op waarom dingen niet kunnen.

Eigenlijk werkt het in het Vriendenbestuur op dezelfde manier: samenwerken aan het in stand houden en doorontwikkelen van de Vriendenvereniging. Ik kan me onze eerste dag in het Beauforthuis in 2020 nog goed herinneren. Door het vorige bestuur was het beleid ingezet om de ANBI-status opnieuw te verwerven, maar dat moest nog wel gerealiseerd worden. Dat was geen sinecure, doordat de Vrienden als bestuurlijke organisatie sterk met de ISVW verweven waren. De organisatorische basis voor zelfstandigheid ontbrak: de statuten en het huishoudelijk reglement moesten worden gewijzigd, er moest een subsidieprogramma worden opgezet, de website moest worden aangepast, en er was geen online werkomgeving en geen papieren of digitaal archief. Er was gewoon ontzettend veel te doen. We hebben toen gezegd: wij worden een werkbestuur. We gaan zelf dingen opbouwen, zelf de hand aan de ploeg slaan.

Ik begon als voorzitter op een moment waarop we als vereniging meer afstand moesten nemen van de ISVW. Simpelweg omdat we de ANBI-status terug wilden krijgen en de Belastingdienst dat vereiste. Het was toen strategisch zoeken naar een goede relatie met de ISVW en tegelijkertijd bepalen welke afstand wenselijk was. Binnen het Vriendenbestuur hadden we daar zeker verschillende visies op. Toen ik in 2020 begon, was er een moeizame relatie tussen het Vriendenbestuur, de ISVW en het ISVW-stichtingsbestuur. Daar hebben we hard aan gewerkt. We zouden de gezamenlijke uitstraling nog steeds veel beter kunnen benutten, denk ik. Het geheel moet meer zijn dan de som der delen!

Op dit moment ben ik heel tevreden over de samenwerking en gezamenlijkheid binnen het Vriendenbestuur. Er is onderlinge vriendschap en een goede sfeer. Dat bevordert de samenwerking enorm. Bij de start van mijn voorzitterschap begon corona net en was er, zoals ik eerder al zei, nauwelijks een bestuursstructuur aanwezig. Organisatorisch waren we nogal afhankelijk van de ISVW. We moesten leren 'onze eigen broek op te houden'. Nu staan we veel meer op eigen benen en doen we het merendeel zelf. Veel is te danken aan het feit dat we steeds als werkbestuur hebben gehandeld. Er is waardering voor elkaars werk en kwaliteiten."

Solidariteit is mijn drijfveer

"Soms moest ik in die eerste periode vasthoudend zijn en tegelijkertijd de dialoog binnen het bestuur gaande houden. 'Choose your battles', zeggen ze weleens. Nou, dat deed ik dan ook. Zo ging het soms over de mate van afstand tot de ISVW: moest die niet nog groter worden? Daar zijn best pittige gesprekken over gevoerd binnen het Vriendenbestuur.

”Ik kies bij wedstrijden altijd voor de verliezende partij. Uit solidariteit. Ik ben nooit voor de winnaar, die zorgt wel voor zichzelf.

Ik denk nog altijd hetzelfde over onze zeer betrokken relatie met de ISVW: wat hier ooit is gestart, is nog steeds heel uniek! De School is natuurlijk het begin geweest; dat was best een naïeve start in 1916. Maar ik hou van die naïviteit. Ik kies bij wedstrijden altijd voor de verliezende partij. Uit solidariteit. Ik ben nooit voor de winnaar, die zorgt wel voor zichzelf (lacht). Kijk, ik kom uit een gezin met acht kinderen, eigenlijk negen, en ik heb met de paplepel ingegoten gekregen dat je voor elkaar moet opkomen. Dat draag ik nog steeds met me mee: solidair zijn met idealisten. Zelf was ik een supernaïeve idealist toen ik

van de middelbare school kwam. Daar ligt ook mijn drijfveer. Uiteraard ben ik later regelmatig teleurgesteld, maar niet verbitterd geraakt.

”
Dat draag ik nog steeds met me mee: solidair zijn met idealisten.

Als je me vraagt welke filosoof mij momenteel bijzonder aanspreekt, dan is dat Giorgio Agamben. Zijn boek *Homo Sacer* (2020) vond ik heel lastig om te lezen, maar gelukkig hielp Ype de Boer me om zijn denken te begrijpen. Verder heb ik geen favoriete filosoof, hoor. In elke cursus hier bij de ISVW geeft de docent van dienst me weer een kijkje in een grote filosofische denkweide vol nieuwe bloemen. Na zo'n zomerweek of masterclass ben je natuurlijk even helemaal vol van dat gedachtengoed. Dat zakt na verloop van tijd weer weg. Ik noem mezelf een 'consument op denkgebied', dus ik hou ervan om bij de SVW een cursus of colleges te volgen van een expert."

Ambitie van de voorzitter

"Toen ik begon, liep het ledental van de Vrienden terug. Ik wilde een trendbreuk realiseren door een stabiele vereniging met een lichte groei van het ledenaantal neer te zetten. Dat was sowieso noodzakelijk. We moeten immers ook financieel een gezonde vereniging blijven. Dat is, denk ik, wel een van de moeilijkste opdrachten geweest in de afgelopen jaren.

We zijn als Vriendenvereniging de grootste filosofische subsidieverstrekker van Nederland en hebben inmiddels aan zo'n 35 organisaties en projecten geld gegeven. Ik zou graag willen dat de samenwerking en verbinding met die andere grote filosofische organisaties ertoe zouden leiden dat ons ledental stijgt. Gek genoeg gebeurt dat niet. Helaas zien veel subsidieaanvragende organisaties ons als een 'geldautomaat'. Dat zouden we echter niet

moeten zijn. Het is ook in het belang van deze organisaties dat de Vrienden een grote, sterke en vermogen- de vereniging blijven, die haar rol als subsidieverstrekker duurzaam kan blijven vervullen. Het is me helaas niet gelukt om die boodschap goed over te brengen.

Als voorzitter heb ik in deze twee periodes vooral aan de binnenkant gewerkt. Voor mij geen hiërarchische rol als voorzitter, geen filosofisch uithangbord, maar eerder die van een *primus inter pares* die de boel bij elkaar houdt. Voor mijn opvolger blijft de rol van verbinder van groot belang; hij of zij moet geen regent zijn, dat past niet bij ons. Ik heb daar alle vertrouwen in.

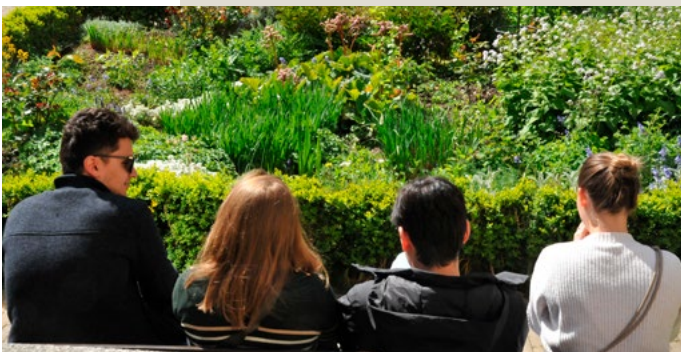
Het Vriendenbestuur blijft een werkbestuur, maar er is nu een brede basis gerealiseerd met een zelfstandige administratie, de cafécommissie, de redactie van het Vriendenmagazine, de subsidiecommissie en het Filosofenpad. Over dat laatste samenwerkingsproject ben ik superenthousiast! Als ik naar de bezoekersstatistieken van het pad kijk, mogen we daar ook trots op zijn. Het heeft veel publiciteit gekregen, en nog steeds. Het pad is inmiddels uitgebreid met een kinderversie. Er zijn natuurlijk nog veel meer uitbreidingen mogelijk. Maar als je ziet hoe de organisatie van de cafés verloopt en hoeveel belangstelling daarvoor is, dan kun je alleen maar blij zijn.

Ook de ontwikkeling van het Vriendenmagazine is een mooie parel aan de kroon, al was mijn betrokkenheid daarbij gering. En ja, ik denk ook aan de Kitty van der Vliet Essaywedstrijd en aan de mooie Vriendendagen. Goh ja, als je terugkijkt, is er veel om blij van te worden."

”
Voor mijn opvolger blijft de rol van verbinder van groot belang; hij of zij moet geen regent zijn, dat past niet bij ons.

Rosemarijn kijkt Gemeenschap

Gemaakt door:
Rosemarijn Krol

Hallo, ik ben Rosemarijn Krol, vijftientig jaar oud en werk sinds zes jaar bij Ateliers De Wijde Doelen in Utrecht, waar kunstenaars in Outsider Art zich ontwikkelen. Ik ontwikkel me in keramiek, grafiek en fotografie. Ik vind het erg leuk om in ieder Vriendenmagazine een pagina te mogen vullen met mijn interpretatie en verbeelding van het thema van het nummer.

Filosofie aan de Keukentafel

Neem ik mijn eigen beslissing of volg ik de kudde?

Claudia: Je bent terug van Suzan & Freek! Hoe was het?

David: Vet.

Claudia: Wat vond je vet?

David: Al die lichten en zo. Zoveel mensen. 41 duizend.

Claudia: Waar zat je ergens?

David: Helemaal achteraan, rij 44. Het podium stond in het midden.

Claudia: Hoe was het publiek?

David: Hoe bedoel je?

Claudia: Nou, je zat natuurlijk naar een show te kijken, maar om je heen maakte het publiek er misschien ook een show van?

David: Er waren lichtgevende armbandjes uitgedeeld. Daar ging iedereen mee zwaaien op de maat van de muziek.

Claudia: Ben je wel eens eerder met zoveel mensen bij elkaar geweest?

David: Nee.

Claudia: Hoe was dat?

David: Het zag eruit als een mierenhoop, vooral voorin.

Claudia: Vond je het fijn om daar onderdeel van te zijn?

David: Ik vond het jammer dat je je niet zo verbonden voelde met de artiesten. In een kleinere zaal heb je dat wel namelijk.

Claudia: Je voelde je meer verbonden met het publiek, minder met de artiest.

David: Als je helemaal achterin zit, dan zie je meer publiek dan artiest. Dat overheerst dan.

Claudia: Wat zag je dan?

David: Naast me zat een man Feyenoord te kijken, hij was met zijn vrouw en kinderen. Voor me zaten twee kleine meisjes, van een jaar of acht, met hun moeder. De rij daarvoor, daar zaten allemaal jongens, die waren aan het schreeuwen en gingen steeds staan. De moeder van de rij erachter vroeg dan elke keer of ze wilden gaan zitten, omdat haar kinderen het niet konden zien.

Claudia: Voelde je je één met het publiek?

David: Het is wel bijzonder om met allemaal mensen dezelfde liedjes leuk te vinden en mee te zingen. Maar je bent ook altijd een beetje jezelf.

Claudia: Doe je niet automatisch mee met iedereen om je heen?

David: Op een gegeven moment ging ik klappen en even later klapte iedereen mee.

Claudia: Vond je het ook eng, al die mensen bij elkaar?

David: Vooraf wel, toen dacht ik: ben ik wel veilig tussen die mensen? Maar toen ik er was, had ik dat gevoel niet.

Claudia: Ik vind het soms wel eng, als mensen zo fan van iets zijn. Suzan & Freek geven tien concerten voor ieder veertigduizend mensen! Niet meer normaal toch?

David: Ik vind dat niet eng. Ik vind het vooral gaaf dat je dat blijkbaar in zo'n korte tijd kunt bereiken als artiest.

Claudia: 'Waarom vinden we dit met z'n allen zo goed?', vraag ik me dan af. Er zijn toch ook andere bandjes, minstens even goed of zelfs beter. Ik krijg jeuk van al die mensen die allemaal hetzelfde leuk vinden. Misschien is het geen mierenhoop, maar meer een schaapskudde.

David: Nou, maar mam, wij zijn van een hele andere generatie, jij en ik. Ik vind het juist wel fijn, met al die mensen.

Claudia: Het is natuurlijk ook gezellig in de kudde, dat snap ik wel.

David: Dan hoef je niet zo na te denken. Dan doe je gewoon wat iedereen doet.

Claudia: Je wordt één met elkaar. Maar je moet tegelijk zelf blijven nadenken en ook op tijd je eigen beslissingen nemen.

David: Ik had ook zelf besloten om eerder weg te gaan.

Claudia: Zodat je niet in de rij hoefde te staan bij de merchandise. Slim.

David: Ik zag andere mensen weglopen en toen dacht ik...

Claudia: ...dat doe ik ook! Dus je werd toch beïnvloed door anderen!

David: Nee, want de meerderheid bleef zitten.

” *Het is wel bijzonder om met allemaal mensen dezelfde liedjes leuk te vinden en mee te zingen. Maar je bent ook altijd een beetje jezelf.*

David (15 jaar) en zijn moeder Claudia (46 jaar, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen.

Column Vanuit al-Andalus

Convivencia

Geschreven door:
Rudi Holzhauer

Convivencia is een Spaans woord dat letterlijk 'samenleven' betekent. Het verwijst naar het vreedzaam naast elkaar bestaan van verschillende groepen, culturen of individuen, vaak met de nadruk op wederzijds respect en culturele uitwisseling. Dat is dan ook hét woord dat bij mij opkomt wanneer het thema 'gemeenschap' mij wordt aangereikt. Maar zoals altijd en met alles: zo simpel is het niet.

Gemeenschap is een sociaal perspectief dat veel verder gaat dan het interculturele of interreligieuze. In die zin blijven verschillende culturen en religies altijd drempels vormen voor het samenleven binnen één gemeenschap.

In een historische context wordt het woord gebruikt om de periode van al-Andalus (711–1492) te beschrijven, waarin christenen, moslims en joden relatief vreedzaam samenleefden en elkaar cultureel beïnvloedden. Dat samengaan en die wederzijdse beïnvloeding tussen moslims, joden en christenen op het Iberisch Schiereiland – het latere Spanje – waren er zeker.

In de latere Spaanse geschiedschrijving heeft de periode van al-Andalus aanleiding gegeven tot een verhit debat over het begrip *convivencia*, vooral ingegeven door verschillen van mening over het ontstaan van de moderne Spaanse nationale identiteit en het karakter van de moderne Spanjaard.*

Historici en journalisten relativeerden de visie op al-Andalus als een toonbeeld van tolerantie en benadrukten juist de onverdraagzaamheid van de islamitische heerschappij, ook in middeleeuws Spanje. In het verlengde van deze discussie is in de afgelopen decennia een reeks studies verschenen die een evenwichtiger beeld van de Spaanse *convivencia* schetsen. Tegenover elk voorbeeld van integratie, religieuze verdraagzaamheid en interreligieuze samenwerking staat immers ook een voorbeeld van intolerantie en gewelddadige botsingen.

In het door christenen heroverde Toledo vertaalden joodse en christelijke vertalers zij aan zij medische, wiskun-

dige, astronomische en filosofische teksten vanuit het Arabisch naar het Latijn. In dezelfde periode dwongen de Almohaden – een Noord-Afrikaanse Berberdynastie die vanaf het midden van de twaalfde eeuw over Moors Spanje heerste – joden en christenen tot bekering.

In vergelijking met christelijk Spanje, maar ook met andere delen van christelijk Europa, hadden erkende minderheden in Moors Spanje het aantoonbaar beter. En hoewel het dus zeker geen wrijvingsloze samenleving was, is de verheerlijking van de gouden eeuwen van Andalusië in dit licht misschien historisch niet helemaal correct, maar in elk geval goed te begrijpen; aldus Maaïke van Berkel.

Tegenover elk voorbeeld van integratie, religieuze verdraagzaamheid en interreligieuze samenwerking staat immers ook een voorbeeld van intolerantie en gewelddadige botsingen.

Die gemeenschap van al-Andalus werkt nog altijd door in het heden, al is die invloed ook vaak verdrongen. Op het gebied van ons denken, zowel in de wetenschap als in de filosofie, én op het gebied van taal worden wij dagelijks geconfronteerd met wat binnen de gemeenschappelijkheid van al-Andalus tot stand kwam. Gebieden als de wiskunde en de geneeskunde, maar ook tafelmanieren en woorden als 'koffie' en 'suiker', hebben wij via al-Andalus overgenomen. Zonder al-Andalus en zonder die *convivencia* was er geen renaissance geweest in het latere zogenoemde Westen.

Wat vond je van dit artikel?

Wij zijn benieuwd naar je mening, ervaringen en suggesties. De redactie hoort graag van haar lezers. Stuur gerust een e-mail naar: vriendenmagazine@vrienden-isvw.nl.

* Bron: Maaïke van Berkel, *Convivencia of Reconquista?*, *IsGeschiedenis*, gepubliceerd in *Geschiedenis Magazine*, 2008, nr. 3.

Even voorstellen

Estell Koninkx

Ik ben Estell Koninkx, 28 jaar oud en sinds kort lid van het bestuur van de Vrienden van de ISVW. Het spreekt mij aan om me aan te sluiten bij de ISVW, omdat ik zelf een denker ben en altijd op zoek ben naar antwoorden. Veel inzichten haal ik uit andere denkers binnen de filosofie. Filosofie is voor mij belangrijk en ik gun anderen die ervaring ook. Daarom wil ik met mijn creatieve manier van denken een bijdrage leveren. Misschien op het gebied van zichtbaarheid, maar ik sta zeker ook open voor andere taken.

Naast mijn rol als nieuw bestuurslid zijn er natuurlijk ook andere bezigheden in mijn leven. Zo studeer ik schil-

derkunst aan Academie Arendonk, verdien ik mijn geld als outplacementconsultant in de zakelijke sector en ben ik bezig met het opzetten van de organisatie *Own Your Way*. *Own Your Way* staat voor het volgen van je eigen weg. Het belangrijkste project waar we momenteel aan werken, is *Own Your Wave*: een surfkamp gecombineerd met trainingen op het gebied van zelfontwikkeling.

Het lijkt me interessant om te ervaren hoe een organisatie functioneert die al ruim honderd jaar bestaat. Daar hoop ik veel van te leren. Ik kijk er naar uit om mij in te zetten voor de Vrienden van de ISVW en nieuwe contacten op te doen. Ook zie ik uit

naar de samenwerking met de andere bestuursleden. Ook die zal ongetwijfeld leerzaam zijn.

Vriendschap! Alle Vrienden zijn welkom

Vriendschap is het thema van ons Lustrumweekend op 5 en 6 september 2026

Een feestelijk weekend vol lezingen, gastsprekers, ontmoetingen, muziek, een conference en heerlijk eten en drinken – en dat alles op de vertrouwde locatie van de ISVW in Leusden.

De lustrumcommissie van de Vrienden heeft een inspirerend programma samengesteld. Zo verwachten we erelid Abdelkader Benali en gastsprekers als Rico Sneller, Erno Eskens, Maarten van Buuren, Dirk De Schutter, Jurriën Ha-

mer, Bas Haring, Joep Dohmen, Pim Haselager en Kristof Van Rossem.

Tijdens het weekend vieren we onze 110-jarige vriendschap met de ISVW en met elkaar. We nemen daarnaast ook op gepaste wijze afscheid van onze inspirerende Vriendenvoorzitter Fred Ahsmann en verwelkomen zijn opvolger.

Op zaterdag genieten alle deelnemers aan het weekend van een heerlijk driegangendiner met een glaasje en aansluitend speelt in de avond soul- en funkband *High Five*. Dan is de dansvloer geopend!

Deelnemers kunnen tegen gunstige tarieven overnachten in het hotel van de ISVW.

De Vriendelustrumcommissie bestaat uit: Anka Fauth, Eduard Heinerman, Jaap Obbink, Kobi Wapenaar, Peter Jansen, Ellen Hofstra en Rity van der Avoort.

We hopen jullie allemaal te zien op 5 en 6 september. Tot dan! Meld je aan via [deze link](#), want vol = vol.

Scherpe blikken voor de Subsidieadviescommissie (SAC)

Elk jaar ontvangt onze vereniging prachtige subsidieaanvragen. Makers vragen onze steun voor vernieuwende podcasts, festivals en filosofische wandelingen. Jaarlijks verdelen wij tienduizenden euro's om publieksfilosofie mogelijk te maken. Tegelijkertijd brengt dat een uitdaging met zich mee: het aantal aanvragen is vrijwel altijd groter dan het beschikbare budget. Daarom moeten we zorgvuldige en weloverwogen keuzes maken. Voor die belangrijke taak zoeken we versterking van de Subsidieadviescommissie (SAC).

Wat ga je doen?

Als lid van de SAC lees en beoordeel je binnengekomen subsidieaanvragen. Je toetst de plannen aan onze nieuwe subsidieleidraad en kijkt daarbij kritisch naar de inhoudelijke kwaliteit, uitvoerbaarheid en toegevoegde waarde van het project.

Vragen die daarbij centraal staan zijn bijvoorbeeld:

- Bereikt het project daadwerkelijk een breed publiek?

- Is de begroting realistisch en goed onderbouwd?
- Is de zichtbaarheid voor de Vrienden voldoende geregeld?

Samen met de andere commissieleden formuleer je vervolgens een advies voor het bestuur.

Wie zoeken wij?

Wij zoeken iemand die:

- het leuk vindt om nieuwe initiatieven te beoordelen, zowel inhoudelijk als praktisch;
- een warm hart heeft voor publieksfilosofie;
- helder kan beargumenteren waarom een project wel of geen subsidie verdient;
- zorgvuldig, kritisch en constructief kan meedenken.

Iets voor jou?

Denk je graag mee over de impact van onze vereniging? Meld je dan aan! Stuur een kort berichtje naar secretaris Jaap Obbink via secretaris@vrienden-isvw.nl. We verwelkomen je graag aan tafel.

Verslag Crowdfunding Podcast Rede en Rumoer

In 2026 viert de Maand van de Filosofie haar 25-jarig bestaan. Stichting Maand van de Filosofie greep dit jubileum aan om een impuls te geven aan de publieksfilosofie met diverse nieuwe initiatieven, mede mogelijk gemaakt door de Vereniging Vrienden van de ISVW . We lichten hieronder één van de initiatieven uit.

Wat maakt een publiek debat gezond, en wat ondermijnt het? Die vraag staat centraal in *Rede en Rumoer*, de podcast van filosoof en hoogleraar publieksfilosofie aan de EUR Stine Jensen en journalist en filosoof Jonasz Dekkers. De vijfdelige serie verkent het ontstaan, de huidige staat én de toekomst van het maatschappelijke gesprek.

Jensen en Dekkers kozen bewust voor het podcastformat. Zoals Jensen het verwoordt: "anders dan bij een geschreven stuk kun je in een podcast het debat veel minder sturen en ga je echt met elkaar in gesprek". Die openheid is geen toeval, ze weerspiegelt precies wat de makers missen in het huidige medialandschap. Sociale media belonen extreme en ongenueanceerde meningen, algoritmes versterken echokamers, en het debat verandert steeds meer in entertainment: een strijd om aan-

dacht. Dekkers formuleert het scherp: "het publieke debat wordt niet beter als er meer mensen aan meedoen". In een zee van stemmen verliest gedegen journalistiek zijn bijzondere gewicht, en wordt desinformatie moeilijker te herkennen. Toch eindigt de podcast niet in pessimisme. Jensen wijst op de filosofische houding als tegenwicht: het uitstellen van een oordeel, goed luisteren en leren twijfelen aan de eigen overtuigingen.

Rede en Rumoer is te beluisteren via [Spotify](#) en Apple Podcasts. Het artikel 'Het publieke debat wordt niet beter als er meer mensen aan meedoen' verscheen op 26 maart 2026 op de website van *Filosofie Magazine*. Daarnaast is de podcast o.a. verschenen in De Kantine van WNL, *het Friesch Dagblad* en getipt in de podcastniewsbrief van NRC.

Rede en Rumoer werd mogelijk gemaakt door Stichting Maand van de Filosofie, de Vrienden van de ISVW, het Trustfonds van de Erasmus Universiteit en *Filosofie Magazine*.

Verslag
Uitreiking
Socratesbeker 2026

De uitreiking van de Socratesbeker vond plaats op 8 april. De Socratesbeker wordt jaarlijks toegekend aan de auteur van het meest urgente, oorspronkelijke en prikkelende Nederlandstalige filosofieboek van het voorgaande jaar.

De verrassing was dit jaar niet groot, omdat er die ochtend abusievelijk al een persbericht was verstuurd waarin stond dat Alicja Gescinska met haar boek *Vrouwen in duistere tijden* (2025) de winnares was.

De organisatie van de Socratesbeker ligt in handen van de Maand van de Filosofie. In SPUI25 in Amsterdam verwelkomde Sophie van Balen de circa zestig aanwezigen.

Na een interview met de vijf genomineerden door Marjan Slob nam juryvoorzitter Paul van Tongeren het woord en las hij het juryrapport voor, welke [hier](#) is na te lezen.

Dit was de laatste keer dat de Vrienden de Socratesbeker subsidieerden . Met de Stichting Maand van de Filosofie zetten we de samenwerking voor het ontplooiën van publieksfilosofische evenementen voort.

Gescinska, A. (2025). *Vrouwen in duistere tijden: Tien denkers van blijvende betekenis*, De Bezige Bij.

Gedichten & Gedachten
EEN

*Meer dan enkel één te zijn
ben je één met samenzijn.*

Gemaakt door:
André Frank

Colofon

Bestuur Vrienden ISVW

Fred Ahsmann	Voorzitter	fahsmann@vrienden-isvw.nl
Jaap Obbink	Secretaris	jobbink@vrienden-isvw.nl
Hans van der Meer	Penningmeester	hvandermeer@vrienden-isvw.nl
Eduard Heinerma	Bestuurslid	eheinerma@vrienden-isvw.nl
Maarten van Doorn	Bestuurslid	mvandoorn@vrienden-isvw.nl
Eric de Graaf	Bestuurslid	edegraaf@vrienden-isvw.nl

Vacature in het Vriendenbestuur!

Per september zoeken we een nieuwe **secretaris**. Ben jij betrokken bij publieksfilosofie, werk je graag samen en wil je bijdragen aan een vereniging met een rijke geschiedenis én toekomstvisie? Dan zijn wij op zoek naar jou!

Als secretaris ben je de organisatorische spil van het bestuur. Je onderhoudt contact met leden en externe relaties, ondersteunt de bestuursvergaderingen en helpt mee aan beleidsplannen, jaarverslagen en de algemene ledenvergadering.

Daarnaast ben je voorzitter van de Subsidieadviescommissie. Het bestuur werkt als een actief en collegiaal werkbestuur, waarin samenwerking, creativiteit en betrokkenheid centraal staan. De gemiddelde tijdsinvestering bedraagt ongeveer acht uur per maand, exclusief commissiewerk.

Wil jij meedenken over de toekomst van de publieksfilosofie en van de Vrienden van de ISVW? Neem dan contact op via: secretaris@vrienden-isvw.nl.

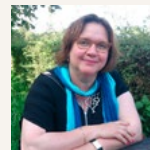
Redactie Vriendenmagazine

vriendenmagazine@vrienden-isvw.nl

André Frank

Ik volgde mijn opleiding aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. Als beeldend kunstenaar leg ik graag ingevingen vast in woord en beeld.

Anja Hoogenboom

In 2017 bezocht ik mijn eerste filosofische lezing over Lacan. Taaie stof, maar was direct door filosofie gegrepen! In 1966 schreef ik mijn eerste woord 'oom' op, ook al zo'n magisch moment, ik ben nooit meer gestopt met schrijven.

Christianne Verheugd

Ik ben extern vertrouwenspersoon bij diverse organisaties. Daarnaast organiseer ik de Week van de Kinderfilosofie. Mijn levensmotto: 'daar waar het antwoord niet vaststaat bevindt zich de speeltuin van het leven'. Dat geeft ruimte aan mezelf én aan de ander.

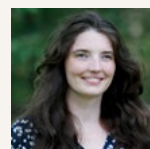
Claudia Pino

Tweelingen, katholiek nest, praktisch filosoof, communicatie-expert, muzikant, moeder van vier, geworteld en verbonden, paardenmeisje, vragensteller, groen, oprichter Filosofisch Café Nijmegen, 2e helft, socratisch gespreksleider, terug naar de basis, altijd in wording.

Egbert Roosma

Ik heb beroepsmatig gewerkt als civiel ingenieur. Vervolgens heb ik vele jaren, met veel belangstelling voor het humanisme, gewerkt als praktiserend filosoof.

Els Bijsterbosch

Ondersteunend medewerker bij de Vrienden. Ik behaalde mijn master in de filosofie aan de KU Leuven en specialiseerde me in het latere werk van Ludwig Wittgenstein. Mijn interesse gaat voornamelijk uit naar het open filosofische gesprek.

Hidde de Blouw

Is weetgierig en wil de werking van de werkelijkheid begrijpen. Zijn filosofische en spirituele speurtochten lopen parallel met zijn werk- en levenservaringen, onderzoek en onderwijs. Getrouwd, twee kinderen en vier kleinkinderen.

Janneke van Wijk

Muziekiefhebber, houdt van cocreatie en hergebruik van middelen, samenwerker met behoud van autonomie. Werkt en speelt op het gebied van leesbevordering, communicatie, mediawijsheid, kunst, cultuur en educatie. Trotse moeder van vier dochters. Nieuwsgierig en onderweg.

Jelle de Visser

Als zelfstandig grafisch vormgever ben ik sinds 2021 betrokken bij het Vriendenmagazine en de huisstijl van de Vrienden. Woon (en werk) in het Schagen met mijn vrouw en wat spinnende en blaffende viervoeters.

Josie en Sjors

Josie en Sjors wonen in Oegstgeest. Josie is bedrijfsleider met een filosofische achtergrond, houdt van eenvoud, tweedehands kopen en buiten wandelen. Sjors (6) zit in groep 3 en is gek op tekenen, spelen en kletsen.

Kobi Wapenaar

Schilderdocent en beeldend kunstenaar. Wat mij boeit in zowel de kunst als de filosofie, is hoe mensen in uiteenlopende tijden en plaatsen hun leven vorm en betekenis geven. Heel inspirerend voor mijn eigen leven!

Peter Jansen

Geboren in 1954 in Tilburg. In 1987 vanwege de liefde naar Amersfoort gekomen. Altijd bezig met boeken en fervent lezer. Sinds 2008 zelfstandig boekhandelaar. Naam van mijn toko: *De Vertraagde Tijd*. Ja, dat is Peter...

Rity van der Avoort

Momenteel ben ik geboeid door Camus en de Stoïcijnen. Dwarsdenker en ondernemer. Filosofische motorrijder op een Ducati Monster S2R1000. Hobby kok en moestuinder. Verbinder en amateurschrijver. Moeder van twee. Oma van vier.

Rosemarijn Krol

Ik werk bij Ateliers De Wijde Doelen in Utrecht, waar kunstenaars in Outsider Art zich ontwikkelen. Ik ontwikkel mij in keramiek, grafiek en fotografie. In ieder Vriendenmagazine vul ik een pagina met mijn interpretatie en verbeelding van het thema van het nummer.

Rudi Holzhauser

'Verbeelding brengt je overal' is mijn motto. Kennis omvat zoveel meer dan rationele kennis. Vanuit al-Andalus bespreek ik Inbreng, Verdringing en Taal waar het onze wetenschappelijke en taalkundige verworvenheden betreft. Nederlands Erfgoed bestaat niet; het is een Gedeeld Erfgoed.

Samira Boy van de Meulengraaf

Als verhaaltjes verteller in de nacht ben ik de trotse eindredacteur van het Vriendenmagazine, werk ik vol passie bij de ISVW, kwispel ik als ik dieren zie en wens ik mensen te inspireren met prikkelende vragen over de zin van het leven.

Stefan Steenkamp

Ik volg sinds 2000 cursussen bij de ISVW en was in die periode ook bestuurslid van de Vrienden. Na mijn pensionering in 2018 studeerde ik filosofie.

Tijn Adams

Met een BSc in de Biotechnologie op zak, studeer ik momenteel voor mijn masters in de Filosofie en de Toegepaste Ethiek in Nijmegen en Utrecht. Uit het witte stadje Thorn ben ik verhuisd naar het verre Amersfoort. Liefhebber van muziek, rode wijn en geschiedenis.

Heb je tips of opmerken voor de redactie van het Vriendenmagazine? Stuur ons dan gerust een berichtje via vriendenmagazine@vrienden-isvw.nl. Heb je interesse om lid te worden van de redactie of zou je jouw verhaal in dit magazine willen zien staan? Neem dan contact op met onze eindredacteur svandemeulengraaf@vrienden-isvw.nl.

Het volgende Vriendenmagazine met het thema **Tegendraads denken** staat 1 september 2026 online!

Doelstellingen van het Vriendenmagazine

1. Verhalen bewaren en doorgeven

Het Vriendenmagazine houdt verhalen, ideeën en ervaringen van de ISVW levend en draagt deze over aan toekomstige generaties. Zo blijft het gedachtegoed en de geschiedenis van de vereniging betekenisvol.

2. Filosofie toegankelijk en prikkelend maken

Het magazine presenteert publieksfilosofie op een speelse, eigentijdse en toegankelijke manier. Denk aan columns, beschouwingen, foto's en gedichten die uitnodigen tot reflectie en maatschappelijke betrokkenheid.

3. Verbinding en vernieuwing stimuleren

Het Vriendenmagazine verbindt de al bestaande vriendenkring met een breder publiek, waaronder jongeren en jongvolwassenen, en draagt bij aan een herkenbare, dynamische en toekomstbestendige gemeenschap rondom de ISVW.

Een Vriend voorstellen

Wim Kloek

derlandse statistiekbureau (CBS) en later bij het Europese in Luxemburg (Eurostat).

Afgaande op het aantal boeken zijn mijn favoriete filosofen Bertrand Russell (1872-1970) en Friedrich Nietzsche (1844-1900). Mijn boekenkast is na de laatste verhuizing nog steeds niet goed georganiseerd, maar zo komen beiden op ongeveer tien uit. Maar met de interpretatie van statistieken moeten we altijd voorzichtig zijn. Voor Russell geldt dat hij toegankelijk schrijft, en zijn teksten over sociale en politieke onderwerpen zijn redelijk, maar die lees ik eigenlijk niet meer, omdat ze geen uitdaging bieden. De technisch-analytische teksten vind ik moeilijk te volgen, en dat

Ik kom uit Geldermalsen, in de Betuwe. Dat is vanuit transportoogpunt een beetje het centrum van Nederland. Je komt er voortdurend langs (en anders komt wat je eet dat wel), maar je komt er eigenlijk nooit. Tenzij je er bent geboren. Ik heb in Rotterdam economie gestudeerd (en een beetje filosofie) en heb daarna als statisticus gewerkt, eerst bij het Ne-

begint er al mee dat ik het doel van sommige discussies niet zie. Ik ben een beetje een *contrarian* en dat heb ik denk ik gemeen met Nietzsche. Ik lees graag teksten waar ik het niet mee eens ben. Nou is het met Nietzsche zo dat ik hem sowieso al moeilijk kan volgen, en dat zijn conclusies mij tegen de haren in strijken. Daarom heb ik afgelopen jaar aan mijn eerste filosofieweekend (*Genealogie van de moraal*) deelgenomen en nu heb ik het zelfs gewaagd mij voor een filosofieweek over Hannah Arendt in te schrijven.

Tjarco Duinstra

In 1990 maakte ik kennis met de ISVW. Tijdens een weekend over liefde bij Julia Kristeva deed ik inspiratie op voor mijn doctoraalscriptie over liefde en mensbeeld in het humanisme en protestantisme. Dit jaar volg ik weekenden over Friedrich Nietzsche (1844-1900) en ik geniet van een prettig gezelschap en van de beminnelijke roofdierlach van Bas Nabers. In vogelperspectief mijn (slalom)carrière: onderwijs; redacteur; biologische tuinbouw; diverse functies bij Rijkswaterstaat; publicaties van proza en poëzie.

Wat me raakt in het leven is het rare ervan – van het leven zelf en van dat wat raakt. Van belang is de levenshouding die je aanneemt: stomp je af, of scherpt wat jou raakt je aan?

Ik las mijn zoontje voor als ik hem naar bed bracht. Op een avond, na De scheepsjongens van Bontekoe, zei hij zomaar: "Papa, ik ben iemand, dat is eigenlijk best wel raar." Ik was ontroerd en gaf hem een knuffel, ik wist even niets te zeggen. Vorig jaar overleed mijn vrouw na een ziekbed van een half jaar. Ze zei op een keer: "Ik vind het zo'n raar idee dat ik er dan niet meer ben."

Raar. Ergens heb ik het gevoel te leven voor twee. Maar dat kan natuurlijk niet. Net zomin als Nietzsche in zijn eentje de toekomst bedenkt voor het gehele mensdom. Dat maakt zijn filosofie komisch en toch ook... bewonderenswaardig.

Ik geniet van de huiselijke sfeer van de ISVW. En van het intuïtionisme en die hogere wijsheid, waar nog altijd iets van in de lucht hangt.